

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การรายงานการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนบ้านบ่อดิน โดยใช้กิจกรรมบูรณาการเสริมสร้างคุณลักษณะของนักเรียนเรียนร่วม ชั้นประถมศึกษาโรงเรียนบ้านบ่อดิน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 นี้ มีการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. หลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนบ้านบ่อดิน
 - 1.1 วิสัยทัศน์ เป้าหมายและหลักการ
 - 1.2 จุดมุ่งหมาย
 - 1.3 สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน
 - 1.4 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ 10 ประการ
2. คุณลักษณะอันพึงประสงค์
 - 2.1 ความหมายของคุณลักษณะอันพึงประสงค์
 - 2.2 ความสำคัญของคุณลักษณะอันพึงประสงค์
 - 2.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์
 - 2.4 แนวปฏิบัติในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์
 - 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
3. การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์
 - 3.1 การออกแบบการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์
 - 3.2 การสร้างและพัฒนาเครื่องมือประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์
 - 3.3 การสร้างเกณฑ์การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์
 - 3.4 การสรุปผลการประเมิน
4. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
 - 4.1 ความสำคัญของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
 - 4.2 ความหมายของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
 - 4.3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
 - 4.4 หลักการและเป้าหมายของการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
 - 4.5 ประเภทของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
 - 4.6 แนวการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
 - 4.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

หลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนบ้านบ่อดิน

1. วิสัยทัศน์ เป้าหมายและหลักการ

1. วิสัยทัศน์

โรงเรียนบ้านบ่อดิน มุ่งมั่นที่จะบริหารสถานศึกษาทั้งระบบตามหลัก SBM มุ่งเน้นให้ทุกส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพิ่มศักยภาพของครูเข้าสู่มาตรฐานวิชาชีพ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นผู้เรียนมีคุณธรรมนำความรู้ โดยใช้หลักธรรมาภิบาล บนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผสมผสานเทคโนโลยี และภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. เป้าหมาย

2.1 โรงเรียนมีแผนงานและโครงการรองรับวิสัยทัศน์และพันธกิจ

2.2 นักเรียนมีทักษะทางวิชาการให้ได้มาตรฐานของการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นที่ยอมรับของชุมชน

2.3 บุคลากรได้รับการพัฒนา ให้มีประสิทธิภาพกับงานที่ได้รับมอบหมาย

2.4 บุคลากรมีขวัญและกำลังใจ สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.5 โรงเรียนมีสภาพแวดล้อม สื่อการเรียนการสอน อาคารสถานที่และข้อมูลข่าวสาร พัฒนาให้ทันต่อเทคโนโลยีอย่างเพียงพอ พร้อมได้รับความร่วมมือจากชุมชน

2.6 มีการบริหารและจัดการอย่างมีระบบและต่อเนื่อง

2.7 นักเรียนมีความปลอดภัยและสุขภาพพลานามัยที่สมบูรณ์

2.8 นักเรียนประพฤติตนอยู่ในระเบียบวินัยของโรงเรียน และเป็นที่ยอมรับของชุมชน

2.9 ส่งเสริมนักเรียนให้มีทักษะ คุณธรรม จริยธรรม และเป็นผู้นำตามระบอบประชาธิปไตย

2.10 นักเรียนเมื่อจบการศึกษาสามารถศึกษาต่อระดับสูงขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. หลักการ

หลักสูตรโรงเรียนบ้านบ่อดิน พ.ศ. 2552 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีหลักการที่สำคัญ ดังนี้

3.1 เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มีจุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรม บนพื้นฐานของความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล

3.2 เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและมีคุณภาพ

3.3 เป็นหลักสูตรการศึกษาที่สนองการกระจายอำนาจ ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น

3.4 เป็นหลักสูตรการศึกษาที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระการเรียนรู้ เวลา และการจัดการเรียนรู้

3.5 เป็นหลักสูตรการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

3.6 เป็นหลักสูตรการศึกษาสำหรับการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้และประสบการณ์ (โรงเรียนบ้านบ่อดิน. 2553 : 5-6)

สรุปได้ว่า หลักสูตรโรงเรียนบ้านบ่อดิน พ.ศ. 2552 มีการบริหารสถานศึกษาทั้งระบบตามหลัก SBM ได้กำหนดเป้าหมายและหลักการสอดคล้องตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

2. จุดมุ่งหมาย

หลักสูตรโรงเรียนบ้านบ่อดิน พ.ศ. 2552 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียนเมื่อจบการศึกษาตามหลักสูตร ดังนี้

2.1 มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัย และปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2.2 มีความรู้ ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต

2.3 มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย

2.4 มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

2.5 มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และการพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข (โรงเรียนบ้านบ่อดิน. 2553 : 7)

สรุปได้ว่า จุดหมายของหลักสูตรโรงเรียนบ้านบ่อดิน พ.ศ. 2552 นั้น มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ควบคู่กับการมีคุณธรรม ได้เรียนรู้อย่างมีความสุข และเมื่อจบการศึกษาตามหลักสูตรแล้ว ผู้เรียนสามารถมีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพได้

3. สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

หลักสูตรโรงเรียนบ้านบ่อดิน พ.ศ. 2552 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

3.1 ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร
มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะ
ของตนเอง เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา
ตนเองและสังคม รวมทั้งการเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ การเลือก
รับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธี
การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม

3.2 ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิด
สังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ
เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศ เพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคม
ได้อย่างเหมาะสม

3.3 ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและ
อุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและ
ข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม
แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มี
ประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม

3.4 ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการ
ต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคม ด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่าง
บุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันต่อ
การเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และรู้จักการหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์
ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

3.5 ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือกและใช้
เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและ
สังคม ในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้อง
เหมาะสมและมีคุณธรรม (โรงเรียนบ้านบ่อดิน. 2553 : 7-8)

สรุปได้ว่า หลักสูตรโรงเรียนบ้านบ่อดิน พ.ศ. 2552 นั้น มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียน
เกิดสมรรถนะหรือความสามารถสำคัญ 5 ประการ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 คือ ด้านการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้ทักษะ
ชีวิตและการใช้เทคโนโลยี

4. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ 10 ประการ

หลักสูตรโรงเรียนบ้านบ่อดิน พ.ศ. 2552 ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้
สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะพลเมืองไทยและพลโลก โดยได้
กำหนดไว้ในคู่มือประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษา 10 ประการ ดังนี้
(โรงเรียนบ้านบ่อดิน. 2553 : 1-39)

1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

นิยาม

รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการเป็น
พลเมืองดีของชาติ ชำรงไว้ซึ่งความเป็นชาติไทย ศรัทธา ยึดมั่นในศาสนาและเคารพเทิดทูน
สถาบันพระมหากษัตริย์

ตัวชี้วัด

- 1.1 เป็นพลเมืองดีของชาติ
- 1.2 ชำรงไว้ซึ่งความเป็นชาติไทย
- 1.3 ศรัทธา ยึดมั่นและปฏิบัติตนตามหลักศาสนา
- 1.4 เคารพเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์

ตารางที่ 1 ตัวชี้วัดและพฤติกรรมบ่งชี้ของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านรักชาติ
ศาสนา กษัตริย์

ตัวชี้วัด	พฤติกรรมบ่งชี้
1.1 เป็นพลเมืองดีของชาติ	1.1.1 ยืนตรงเคารพธงชาติ ร้องเพลงชาติ และอธิบายความหมาย ของเพลงชาติได้ถูกต้อง 1.1.2 ปฏิบัติตนตามสิทธิและหน้าที่พลเมืองดีของชาติ 1.1.3 มีความสามัคคี ประองดอง
1.2 ชำรงไว้ซึ่งความเป็นชาติไทย	1.2.1 เข้าร่วม ส่งเสริม สนับสนุนกิจกรรมที่สร้างความสามัคคี ประองดอง ที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคม 1.2.2 หวงแหน ปกป้อง ยกย่องความเป็นชาติไทย
1.3 ศรัทธา ยึดมั่นและปฏิบัติตนตาม หลักศาสนา	1.3.1 เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาที่ตนนับถือ 1.3.2 ปฏิบัติตนตามหลักของศาสนาที่ตนนับถือ 1.3.3 เป็นแบบอย่างที่ดีของศาสนิกชน
1.4 เคารพเทิดทูนสถาบัน พระมหากษัตริย์	1.4.1 เข้าร่วมและมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับสถาบัน พระมหากษัตริย์ 1.4.2 แสดงความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระมหากษัตริย์ 1.4.3 แสดงออกซึ่งความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

2. ซื่อสัตย์สุจริต

นิยาม

ซื่อสัตย์สุจริต หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการยึดมั่นในความถูกต้อง ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเอง และผู้อื่นทั้งทางกาย วาจา ใจ

ตัวชี้วัด

2.1 ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเองทั้งทางกาย วาจา ใจ

2.2 ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อผู้อื่นทั้งทางกาย วาจา ใจ

ตารางที่ 2 ตัวชี้วัดและพฤติกรรมบ่งชี้ของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านซื่อสัตย์สุจริต

ตัวชี้วัด	พฤติกรรมบ่งชี้
2.1 ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเองทั้งทางกาย วาจา ใจ	2.1.1 ให้ข้อมูลที่ถูกต้องและเป็นจริง
	2.1.2 ปฏิบัติตนโดยคำนึงถึงความถูกต้องละเอียดและเกรงกลัวต่อกระทำความผิด
	2.1.3 ปฏิบัติตามคำมั่นสัญญา
2.2 ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อผู้อื่นทั้งทางกาย วาจา ใจ	2.2.1 ไม่ถือเอาสิ่งของหรือผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง
	2.2.2 ปฏิบัติตนต่อผู้อื่นด้วยความซื่อตรง
	2.2.3 ไม่หาประโยชน์ในทางที่ไม่ถูกต้อง

3. มีวินัย

นิยาม

มีวินัย หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการยึดมั่นในข้อตกลง กฎเกณฑ์ และระเบียบข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียน และสังคม

ตัวชี้วัด

3.1 ปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียน และสังคม

ตารางที่ 3 ตัวชี้วัดและพฤติกรรมบ่งชี้ของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านมีวินัย

ตัวชี้วัด	พฤติกรรมบ่งชี้
3.1 ปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียน และสังคม	3.1.1 ปฏิบัติตน ตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับของครอบครัว โรงเรียน และสังคม ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น 3.1.2 ตรงต่อเวลาในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน และรับผิดชอบในการทำงาน

4. ใฝ่เรียนรู้

นิยาม

ใฝ่เรียนรู้ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงความตั้งใจ เพียรพยายามในการเรียน แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ทั้งภายใน และภายนอกโรงเรียน

ตัวชี้วัด

4.1 ตั้งใจ เพียรพยายามในการเรียน และเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้

4.2 แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน

ด้วยการเลือกใช้สื่ออย่างเหมาะสม สรุปลงเป็นองค์ความรู้และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

ตารางที่ 4 ตัวชี้วัดและพฤติกรรมบ่งชี้ของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านใฝ่เรียนรู้

ตัวชี้วัด	พฤติกรรมบ่งชี้
4.1 ตั้งใจ เพียรพยายามในการเรียน และเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้	4.1.1 ตั้งใจเรียน 4.1.2 เอาใจใส่และมีความเพียรพยายามในการเรียนรู้ 4.1.3 สนใจเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ
4.2 แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนด้วยการเลือกใช้สื่ออย่างเหมาะสม สรุปลงเป็นองค์ความรู้ และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้	4.2.1 ศึกษา ค้นคว้าหาความรู้จากหนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ สื่อเทคโนโลยีต่าง ๆ แหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน และเลือกใช้สื่อได้อย่างเหมาะสม 4.2.2 บันทึกความรู้ วิเคราะห์ตรวจสอบ จากสิ่งที่เรียนรู้ สรุปลงเป็นองค์ความรู้ 4.2.3 แลกเปลี่ยนความรู้ด้วยวิธีการต่าง ๆ และนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

5. อยู่อย่างพอเพียง

นิยาม

อยู่อย่างพอเพียง หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรม มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ตัวชี้วัด

5.1 ดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรม

5.2 มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ตารางที่ 5 ตัวชี้วัดและพฤติกรรมบ่งชี้ของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านอยู่อย่างพอเพียง

ตัวชี้วัด	พฤติกรรมบ่งชี้
5.1 ดำเนินชีวิตอย่างพอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรม	5.1.1 ใช้ทรัพย์สินของตนเอง เช่น เงิน สิ่งของ เครื่องใช้ ฯลฯ อย่างประหยัด คุ่มค่าและเก็บรักษาดูแลอย่างดี รวมทั้งการใช้เวลาอย่างเหมาะสม
	5.1.2 ใช้ทรัพยากรของส่วนรวมอย่างประหยัด คุ่มค่าและเก็บรักษาดูแลอย่างดี
	5.1.3 ปฏิบัติตนและตัดสินใจด้วยความรอบคอบ มีเหตุผล
	5.1.4 ไม่เอาเปรียบผู้อื่นและไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน พร้อมให้อภัยเพื่อผู้อื่นกระทำผิดพลาด
5.2 มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข	5.2.1 วางแผนการเรียนรู้ การทำงานและการใช้ชีวิตประจำวัน บนพื้นฐานของความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร
	5.2.2 รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม ยอมรับและปรับตัวเพื่ออยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

6. มุ่งมั่นในการทำงาน

นิยาม

มุ่งมั่นในการทำงาน หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงความตั้งใจและรับผิดชอบในการทำหน้าที่การงาน ด้วยความเพียรพยายาม อดทน เพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย

ตัวชี้วัด

6.1 ตั้งใจและรับผิดชอบในหน้าที่การงาน

6.2 ทำงานด้วยความเพียรพยายาม และอดทนเพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย

ตารางที่ 6 ตัวชี้วัดและพฤติกรรมบ่งชี้ของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านมุ่งมั่นในการทำงาน

ตัวชี้วัด	พฤติกรรมบ่งชี้
6.1 ตั้งใจและรับผิดชอบในหน้าที่การงาน	6.1.1 เอาใจใส่ต่อการปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย 6.1.2 ตั้งใจและรับผิดชอบในการทำงานให้สำเร็จ 6.1.3 ปรับปรุงและพัฒนาการทำงานด้วยตนเอง
6.2 ทำงานด้วยความเพียรพยายามและอดทนเพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมาย	6.2.1 ทุ่มเททำงาน อดทน ไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรคในการทำงาน 6.2.2 พยายามแก้ปัญหาและอุปสรรคในการทำงานให้สำเร็จ 6.2.3 ชื่นชมผลงานด้วยความภาคภูมิใจ

7. รักความเป็นไทย

นิยาม

รักความเป็นไทย หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่า ร่วมอนุรักษ์สืบทอดภูมิปัญญาไทย ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะและวัฒนธรรม ใช้ภาษาไทยในการสื่อสารได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

ตัวชี้วัด

7.1 ภาคภูมิใจในขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรมไทย และมีความกตัญญูกตเวที

7.2 เห็นคุณค่าและใช้ภาษาไทยในการสื่อสารได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

7.3 อนุรักษ์ และสืบทอดภูมิปัญญาไทย

ตารางที่ 7 ตัวชี้วัดและพฤติกรรมบ่งชี้ของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านรักความเป็นไทย

ตัวชี้วัด	พฤติกรรมบ่งชี้
7.1 ภาคภูมิใจในขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรมไทย และมีความกตัญญูทวดเวที	7.1.1 แต่งกายและมีมารยาทงดงามแบบไทย มีสัมมาคารวะ กตัญญูทวดเวทีต่อผู้มีพระคุณ 7.1.2 ร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณี ศิลปะและวัฒนธรรมไทย 7.1.3 ชักชวน แนะนำให้ผู้อื่นปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะและวัฒนธรรมไทย
7.2 เห็นคุณค่าและใช้ภาษาไทย ในการสื่อสารได้อย่างถูกต้องเหมาะสม	7.2.1 ใช้ภาษาไทยและเลขไทยในการสื่อสารได้อย่างถูกต้องเหมาะสม 7.2.2 ชักชวน แนะนำ ให้ผู้อื่นเห็นคุณค่าของการใช้ภาษาไทย ที่ถูกต้อง
7.3 อนุรักษ์ และสืบทอดภูมิปัญญาไทย	7.3.1 นำภูมิปัญญาไทยมาใช้ให้เหมาะสมในวิถีชีวิต 7.3.2 ร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาไทย 7.3.3 แนะนำ มีส่วนร่วมในการสืบทอดภูมิปัญญาไทย

8. มีจิตสาธารณะ

นิยาม

มีจิตสาธารณะ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรม หรือสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น ชุมชน และสังคม ด้วยความเต็มใจ กระตือรือร้นโดยไม่หวังผลตอบแทน

ตัวชี้วัด

8.1 ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจโดยไม่หวังผลตอบแทน

8.2 เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคม

ตารางที่ 8 ตัวชี้วัดและพฤติกรรมบ่งชี้ของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านมีจิตสาธารณะ

ตัวชี้วัด	พฤติกรรมบ่งชี้
8.1 ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ โดยไม่หวังผลตอบแทน	8.1.1 ช่วยพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูทำงานด้วยความเต็มใจ 8.1.2 อาสาทำงานให้ผู้อื่นด้วยกำลังกาย กำลังใจ และกำลังสติปัญญาโดยไม่หวังผลตอบแทน 8.1.3 แบ่งปันสิ่งของ ทรัพย์สินและอื่น ๆ และช่วยแก้ปัญหาหรือสร้างความสุขให้กับผู้อื่น
8.2 เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคม	8.2.1 ดูแล รักษาสาธารณสมบัติและสิ่งแวดล้อมด้วยความเต็มใจ 8.2.2 เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชนและสังคม 8.2.3 เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาหรือร่วมสร้างสิ่งที่ดีงามของส่วนรวมตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยความกระตือรือร้น

9. มีความสามัคคี

นิยาม

ความสามัคคี หมายถึง ความพร้อมเพรียง ความกลมเกลียว เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ไม่ทะเลาะเบาะแว้ง วิวาทบาดหมางกันและกัน

ตัวชี้วัด

9.1 มีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในกิจกรรมของส่วนรวม

9.2 เป็นผู้ประสานความสามัคคีในหมู่คณะ

ตารางที่ 9 ตัวชี้วัดและพฤติกรรมบ่งชี้ของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านมีความสามัคคี

ตัวชี้วัด	พฤติกรรมบ่งชี้
9.1 มีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในกิจกรรมของส่วนรวม	9.1.1 เข้าร่วมกิจกรรมส่วนรวมที่ทางโรงเรียน ชุมชนจัดขึ้น ร่วมกับเพื่อน ครู ผู้นำชุมชน สมาชิกชุมชน และร่วมอย่างแข็งขันด้วยความเต็มใจ 9.1.2 ปฏิบัติตนเพื่อส่งเสริมให้เกิดความสามัคคี 9.1.3 มีความสามัคคี ประองดอง
9.2 เป็นผู้ประสานความสามัคคีในหมู่คณะ	9.2.1 ประสานความสามัคคีในการเข้าร่วมกิจกรรมส่วนรวมที่ทางโรงเรียน ชุมชนจัดขึ้น ร่วมกับเพื่อน ครู ผู้นำชุมชน สมาชิกชุมชน 9.2.2 ปฏิบัติตนเป็นผู้ประสานสามัคคีในหมู่คณะ

10. มีความกตัญญู

นิยาม

ความกตัญญู หมายถึง ความรู้คุณ กล่าวคือ ความรู้สึกสำนึกในการอุปการะหรือบุญคุณที่ผู้อื่นหรือสิ่งอื่นมีต่อตนเอง

ตัวชี้วัด

10.1 แสดงความเคารพนับถือ ยกย่องเชิดชูผู้มีพระคุณ

10.2 ไม่ละทิ้งผู้มีพระคุณในคราวที่ผู้มีพระคุณเดือดร้อนลำบาก

ตารางที่ 10 ตัวชี้วัดและพฤติกรรมบ่งชี้ของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านมีความกตัญญู

ตัวชี้วัด	พฤติกรรมบ่งชี้
10.1 แสดงความเคารพนับถือ ยกย่องเชิดชูผู้มีพระคุณ	10.1.1 แสดงความเคารพพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู ด้วยความนอบน้อม 10.1.2 แสดงความเคารพ นับถือ ยกย่องเชิดชูผู้มีพระคุณ โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน
10.2 ไม่ละทิ้งผู้มีพระคุณในคราวที่ผู้มีพระคุณเดือดร้อนลำบาก	10.2.1 ไม่ละทิ้งผู้มีพระคุณในคราวที่ผู้มีพระคุณเดือดร้อน 10.2.2 ไม่ละทิ้งผู้มีพระคุณในคราวที่ผู้มีพระคุณลำบาก

สรุปได้ว่า หลักสูตรโรงเรียนบ้านบ่อดิน พ.ศ. 2552 นั้น ได้กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพิ่มเติมจากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 อีก 2 ข้อ รวมทั้งสิ้น เป็น 10 ข้อ เพื่อใช้ในการพัฒนาผู้เรียนในโรงเรียนบ้านบ่อดิน คือ 1) รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2) ซื่อสัตย์สุจริต 3) มีวินัย 4) ใฝ่เรียนรู้ 5) อยู่อย่างพอเพียง 6) มุ่งมั่นในการทำงาน 7) รักความเป็นไทย 8) มีจิตสาธารณะ 9) มีความสามัคคี และ 10) มีความกตัญญู ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

จากการศึกษาเอกสารหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนบ้านบ่อดิน ที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนนั้น สรุปได้ว่า หลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนบ้านบ่อดิน พ.ศ. 2552 ได้กำหนดเป้าหมายและหลักการสอดคล้องตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยมีจุดมุ่งหมายมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เกิดสมรรถนะหรือความสามารถสำคัญ 5 ประการ คือ ด้านการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้ทักษะชีวิต และการใช้เทคโนโลยี ให้ผู้เรียนมีความรู้ควบคู่กับการมีคุณธรรม และเมื่อจบการศึกษาตามหลักสูตรแล้ว ผู้เรียนสามารถมีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพได้ และได้กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพิ่มเติมจากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 อีก 2 ข้อ รวมทั้งสิ้น เป็น 10 ข้อ เพื่อใช้ในการพัฒนา

ผู้เรียนในโรงเรียนบ้านบ่อดิน คือ 1) รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ 2) ซื่อสัตย์สุจริต 3) มีวินัย 4) ใฝ่เรียนรู้ 5) อยู่อย่างพอเพียง 6) มุ่งมั่นในการทำงาน 7) รักความเป็นไทย 8) มีจิตสาธารณะ 9) มีความสามัคคี และ 10) มีความกตัญญู

คุณลักษณะอันพึงประสงค์

1. ความหมายของคุณลักษณะอันพึงประสงค์

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นคำที่แปลมาจากศัพท์ภาษาอังกฤษว่า “Character Education” ซึ่งมีความหมายเกี่ยวข้องและคล้ายคลึงกับ “Moral Education” และ “Virtue Education” ซึ่งคำเหล่านี้มักจะใช้แทนกันและใช้ในความหมายเดียวกัน ในเชิงการจัดการศึกษาหรือกระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่มุ่งเน้นการพัฒนาบุคคลให้มีพฤติกรรม และความคิดที่ดีงาม ตามอุดมคติที่สังคมพึงประสงค์ (ชนันท์ ชาติทอง. 2552 : 162) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ จึงเป็นลักษณะที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน ตามคุณลักษณะที่สังคมต้องการในด้านคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม จิตสำนึก ให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างสงบสุข ทั้งในฐานะพลเมืองไทยและพลโลก ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ 8 ประการ ได้แก่

1. รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
2. ซื่อสัตย์สุจริต
3. มีวินัย
4. ใฝ่เรียนรู้
5. อยู่อย่างพอเพียง
6. มุ่งมั่นในการทำงาน
7. รักความเป็นไทย
8. มีจิตสาธารณะ (กระทรวงศึกษาธิการ. สำนักวิชาการและมาตรฐาน

การศึกษาและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2553 : 53)

สรุปได้ว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง คุณลักษณะด้านพฤติกรรม และความคิดที่ดีงามที่สังคมต้องการให้เกิดขึ้นกับบุคคลหรือผู้เรียน เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างสงบสุข ทั้งในฐานะพลเมืองไทยและพลโลก

2. ความสำคัญของคุณลักษณะอันพึงประสงค์

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กล่าวไว้ในมาตราที่ 23 24 และ 26 เกี่ยวกับการจัดการศึกษาสรุปได้ว่า ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้และคุณธรรม การจัดการกระบวนการเรียนรู้ต้องบูรณาการความรู้ด้านต่าง ๆ เช่น ความรู้เกี่ยวกับตนเอง ทักษะทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศาสนา

ศิลปะและวัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย ทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข โดยต้องผสมผสานสาระความรู้เหล่านั้นให้ได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา และให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียน โดยพิจารณาพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรม การมาเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบ ควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอน ตามความเหมาะสมในแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา (สำนักนายกรัฐมนตรื. 2545 : 13-15)

กระทรวงศึกษาธิการจึงมีนโยบายปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ มุ่งมั่นขยายโอกาสทางการศึกษา ให้เยาวชนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างกว้างขวางและทั่วถึง โดยคำนึงถึงการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ครอบคลุมทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา นอกเหนือจากการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา นอกจากนี้ยังได้ส่งเสริมและสร้างความตระหนักให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกในคุณค่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี และวิถีประชาธิปไตย (กระทรวงศึกษาธิการ. สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษาและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2553 : 53)

สรุปได้ว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้นมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาผู้เรียนให้มีพฤติกรรมหรือการปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม และมีจิตสำนึกที่ดี เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์

การศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีความสำคัญในด้านการนำไปวางแผนออกแบบวิธีการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์อย่างเหมาะสม ซึ่งได้มีนักการศึกษาได้เสนอแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ดังนี้

1. ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของฟรอยด์ แนวคิดของทฤษฎีนี้เชื่อว่าการเกิดพฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์สืบเนื่องมาจากภาวะจิตใต้สำนึกที่สำคัญ 3 ส่วน คือ
 - 1.1 อิด (Id) เป็นพลังงานดัดตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิด เป็นสัญชาตญาณแรงขับจากภายในเป็นตัวกระตุ้นให้มีการแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ตามความต้องการโดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องแต่อย่างไร มุ่งหาทางตอบสนองความต้องการของตนเท่านั้น ซึ่งอาจเรียกได้ว่า สันดานดิบของมนุษย์ก็ได้
 - 1.2 อีโก้ (Ego) เป็นพลังแห่งการรู้และความเข้าใจ การรับรู้ข้อเท็จจริง การใช้เหตุผล การดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมาย พลังอีโก้นี้เป็นพลังจิตที่คอยยับยั้งการแสดงพฤติกรรมตามความต้องการของอิด โดยจะทำหน้าที่ควบคุมจิตใจมิให้แสดงพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องกับ กฎเกณฑ์ของสังคม

1.3 ซูเปอร์อีโก้ (Super Ego) เป็นส่วนหนึ่งของจิตที่เกี่ยวกับการรับรู้ทางด้านคุณธรรม คอยกระตุ้นให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมตามบรรทัดฐานทางสังคม สนับสนุนอีโก้ให้แสดงพฤติกรรมในทางที่ถูกต้อง มีลักษณะเป็นค่านิยมต่าง ๆ เช่น ความดี ความซื่อ ความผิด มโนธรรม คุณธรรม ความยุติธรรม

บุคลิกภาพของมนุษย์เกิดจากการทำงานร่วมกันของพลังทั้ง 3 นี้ พลังใดมีอิทธิพลเหนือพลังอื่น ย่อมเป็นตัวชี้ลักษณะบุคลิกภาพของบุคคลนั้น เช่น ถ้าพลังอีโก้มีอำนาจสูง ก็มีบุคลิกเป็นเด็กที่เอาแต่ใจตนเอง ถ้าพลังอีโก้มีอำนาจสูง ก็จะเป็นคนมีเหตุผล เป็นนักปฏิบัติที่ดี ถ้าพลังซูเปอร์อีโก้มีอำนาจสูง ก็จะเป็นคนที่มีอุดมการณ์ เป็นนักพัฒนาสังคม จากแนวคิดของทฤษฎีนี้เชื่อว่า จริยธรรมของเด็กจะได้รับการปลูกฝังและถอดแบบมาจากการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่และผู้ใกล้ชิดเป็นสำคัญ (Freud. 1949 : 538)

2. ทฤษฎีของเพียเจต์ แนวคิดของทฤษฎีนี้เชื่อว่า สติปัญญาหรือความสามารถในการรู้คิดเป็นพื้นฐานของการมีคุณธรรมจริยธรรม เนื่องจากผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรมสูงมักเป็นผู้ที่มีความสามารถคิดวิเคราะห์ มีวิจารณญาณ และสามารถคาดการณ์เกี่ยวกับสาเหตุและผลของการกระทำได้ เพียเจต์ได้เสนอพัฒนาการทางการรู้คิดไว้ 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นระยะการเคลื่อนไหวสัมผัส (The Sensor Motor Stage) เป็นช่วงของเด็กแรกเกิดถึงอายุ 2 ขวบ จะมีพัฒนาการที่เกี่ยวข้องกับความคงที่ของวัตถุ ในช่วงนี้จะเกิดกระบวนการ 2 ประเภท คือ

1.1 การดูดซึม (Assimilation) เป็นการรับรู้เข้าสู่โครงสร้างเดิมและเข้าสู่ระบบเดิม เป็นการปรับสภาพแวดล้อมให้เข้ากับการรู้คิดของตน และปฏิเสธสิ่งที่ไม่เข้ากับการรู้คิดของตน

1.2 การปรับเปลี่ยน (Accommodation) เป็นการปรับความคิดหรือปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ เกิดการยอมรับประสบการณ์ใหม่ กระบวนการทั้งสองจะทำให้บุคคลเกิดความสมดุล (Equilibration)

ขั้นที่ 2 ขั้นก่อนการปฏิบัติการ (The Preoperational Stage) เป็นช่วงของเด็กอายุ 2-7 ขวบ โดยแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

2.1 ส่วนแรกปรากฏในเด็กอายุ 2-4 ขวบ เด็กจะมีพัฒนาการทางสำนึกมากขึ้น และสามารถสำรวจสภาพแวดล้อมได้มากขึ้น เรียนรู้คำและพฤติกรรมใหม่ ๆ แต่มีความคิดและพฤติกรรมที่เด่น คือ ยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง (Egocentric) เด็กเชื่อว่าสิ่งที่ตนเห็นตนเข้าใจนั้น คนอื่น ๆ ก็เห็นและเข้าใจอย่างที่ตนเห็นและตนเข้าใจ ในช่วงนี้เด็กจะมีการเลียนแบบผู้ปกครองมาก ไม่ว่าจะเป็นคำพูด ท่าทาง กิริยามารยาทและพฤติกรรม ในช่วงนี้กระบวนการ Assimilation เป็นกระบวนการที่ใช้มาก โดยเมื่อเด็กเล่น เด็กจะเข้าใจ

สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบข้างมากขึ้น รวมทั้งกระบวนการ Accommodation เช่น การเลียนแบบจะ
ช่วยพัฒนาสติปัญญาของเด็กจากการเรียนรู้ทางสังคม

2.2 ส่วนที่สองปรากฏในเด็กอายุ 4-7 ขวบ เป็นขั้นการคิดแบบอัตสัมฤทธิ์
(Initiative Thought) เด็กจะลดการยึดตนเองเป็นศูนย์กลางลง จากการเรียนรู้สิ่งแวดล้อม
เด็กอาจยังแยกไม่ออกระหว่างความเพ้อฝันหรือนิทานกับความเป็นจริง ช่วงนี้พัฒนาการ
ทางความคิดเริ่มมีมากขึ้น

ขั้นที่ 3 ขั้นปฏิบัติการแบบรูปธรรม (The Stage of Formal Concrete
Operations) ปรากฏในเด็กอายุ 5-10 ขวบ มีความคิดที่จัดเป็นระบบมากขึ้น สามารถคิด
ทบทวนกลับและมีสิ่งก้ำกึ่งในเชิงของมวลสาร ปริมาตร และน้ำหนัก

ขั้นที่ 4 ขั้นปฏิบัติการแบบระบบ (The Stage of Formal Operations)
เป็นความสามารถในการคิดแบบสมมุติและการคิดเป็นเหตุเป็นผล โดยมีลักษณะระบบคิด
เป็น 3 ประการ คือ

4.1 การสร้างการทวนกลับความคิดเกี่ยวกับความจริงกับความเป็นไปได้
(Thinking in Possibilities) ผู้มีความสามารถในการคิดขั้นนี้ จะสามารถคิดสลับไปมาระหว่าง
ความจริงกับความเป็นไปได้ ซึ่งเป็นความคิดสมมุติ ผู้ที่มีพัฒนาการในขั้นนี้จะสามารถคิด
ในเชิงนามธรรมได้

4.2 ความคิดแบบตั้งสมมุติฐานจากหลักที่กว้างกว่า (Hypothetical-
Deductive Thinking) ผู้ที่คิดในเชิงนามธรรมได้จะสามารถตั้งสมมุติฐานได้ แล้วตรวจสอบ
สมมุติฐานด้วยการทำวิจัย

4.3 การคิดถึงการคิด (Thinking about Thinking) ผู้ที่คิดในขั้นนามธรรม
แบบระบบ ขั้นนี้จะสามารถคิดถึงความหมาย ความสำคัญ คติวิเคราะห์ และหาเหตุผล
ประกอบการคิดหรือการจินตนาการของตนเอง ซึ่งเป็นการสำรวจความคิดและการวิจารณ์
ตนเองได้

การพัฒนาทางการรู้ การคิดของเพียเจต์ทั้ง 4 ขั้นต่อนั้น ในแต่ละขั้นตอนจะมี
การเกิดการรู้ การคิดอย่างค่อยเป็นค่อยไปอย่างเป็นระบบหรือเป็นกระบวนการ (ศูนย์ส่งเสริม
และพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม). 2551 : 15-18)

3. ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก แนวคิดของทฤษฎีนี้เชื่อว่า
เด็กวัยแรกเกิด-2 ขวบ ปัญญาความคิดอยู่ในขั้นต่ำเกินกว่าที่จะเข้าใจความถูกต้องของ
การกระทำ เมื่อเข้าสู่ระยะที่ 2 อายุ 2-7 ปี เริ่มที่จะเข้าใจเกี่ยวกับความถูกต้องของ
การกระทำ เมื่อเข้าสู่ระยะที่ 3 อายุ 7-12 ปี เด็กสามารถคิดตามหลักเหตุผลได้
แต่จำกัดอยู่ในขอบเขตของสิ่งที่เป็นรูปธรรม เช่น จัดประเภทให้เป็นระบบได้ และเข้าใจ
ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะต่าง ๆ ของสิ่งที่เป็นรูปธรรมได้ เมื่อความคิดของเด็กในระยะ

ที่ 2 และ 3 ยังจำกัดอยู่ในขอบเขตของการนึกคิดเอาเอง และการคิดเกี่ยวกับสิ่งที่เป็นรูปธรรม ความคิดเกี่ยวกับความถูก-ผิดจึงจำกัดอยู่ในขอบเขตของสิ่งที่เป็นรูปธรรมเท่านั้น ไม่สามารถเข้าใจกฎเกณฑ์ของสังคมอย่างเป็นระบบ โคลเบิร์ตจัดอยู่ในระดับที่ 1 คือ ระดับก่อนกฎเกณฑ์สังคม (Pre Conventional Level) ผู้ที่สามารถคิดในเชิงเหตุผลนามธรรมได้ เป็นผู้ที่มียุโรปประมาณ 12 ปีขึ้นไป สามารถเข้าใจบทบาทของบุคคลและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่าง ๆ ในสังคมอย่างเป็นระบบ จะตัดสินความถูกผิดของการกระทำของบุคคลต่าง ๆ ตามกฎเกณฑ์ของสังคมไทย ความเข้าใจเกี่ยวกับความถูกผิดในการทำงานนี้จัดอยู่ในระดับที่ 2 คือ ระดับกฎเกณฑ์สังคม (Conventional Morality) สำหรับผู้ที่สามารถคิดเชิงตรรกได้เป็นอย่างดี อาจจะพัฒนาการรับรู้ของตนเองในระดับที่สูงขึ้นไปอีกอยู่ในระดับที่ 3 คือ ระดับสูงกว่ากฎเกณฑ์สังคม (Post Conventional Morality) ซึ่งสามารถตัดสินความถูกต้องเหมาะสมตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของสังคม แล้วไตร่ตรองด้วยตนเองว่าถูกต้อง ผู้ที่สามารถตัดสินความถูกต้องของการกระทำในระดับสูงนี้ ต้องอาศัยปัญญาความคิดระดับสูง และเป็นผู้ที่ช่างคิดช่างสังเกต ผู้ที่จะวิพากษ์กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ได้ ต้องใช้เวลาอีกหลายปี จากเริ่มวัยรุ่นจนกระทั่งอายุอย่างน้อย 20 ปี จึงจะทำได้ (พิศเพลิน เขียวหวาน และคณะ. 2546 : 3-5)

4. ทฤษฎีทางด้านจิตพิสัยของแคธวอลและคณะ แนวคิดของทฤษฎีนี้เชื่อว่าลำดับการเกิดลักษณะนิสัยของบุคคลแบ่งเป็น 5 ชั้น ดังนี้

4.1 ชั้นรับรู้ (Receiving) เป็นการพัฒนาขั้นแรกสุด ชั้นนี้บุคคลจะมีความรู้สึกรับรู้ต่อสิ่งเร้าที่มากกระทบต่อประสาทสัมผัสของเขา แบ่งเป็น 3 ชั้นย่อย คือ

4.1.1 ชั้นรู้ตัว ได้แก่ การสังเกต รับรู้ความแตกต่างของสิ่งเร้า

4.1.2 ชั้นตั้งใจรับ ได้แก่ การมีความตั้งใจฝึกฝนต่อสิ่งเร้าเฉพาะอย่าง เริ่มสะสมความรู้หรือประสบการณ์ในสิ่งเร้าเฉพาะอย่างนั้นแล้วจึงยอมรับ

4.1.3 ชั้นการเลือกสรรสิ่งที่รับรู้ ได้แก่ การเลือกรับเฉพาะอย่าง เช่น สนใจอ่านเฉพาะบางเรื่อง สนใจตอบคำถามเฉพาะบางคำถาม

4.2 ชั้นตอบสนอง (Responding) เป็นการพัฒนาที่สูงขึ้นมาอีกชั้นหนึ่งในชั้นนี้บุคคลไม่เพียงรับรู้สิ่งเร้าเท่านั้น แต่จะเริ่มมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้า 3 ลักษณะ คือ

4.2.1 ชั้นเต็มใจตอบสนอง เป็นการยินยอมปฏิบัติตามหลักการหรือกฎเกณฑ์และยอมรับในสิ่งที่รับรู้มา

4.2.2 ชั้นตั้งใจตอบสนอง เป็นชั้นที่บุคคลเริ่มอาสาที่จะเข้าร่วมปฏิบัติการกับผู้อื่น และอาจมีการพยายามหลีกเลี่ยงไม่ปฏิบัติในสิ่งที่ขัดกับสิ่งที่ตนรับรู้มา

4.2.3 **ขั้นพอใจตอบสนอง** เป็นขั้นที่บุคคลจะเกิดความพึงพอใจหรือไม่พอใจต่อพฤติกรรม หรือการแสดงออกของผู้อื่นที่สอดคล้องหรือขัดแย้งกับสิ่งที่รับรู้มา เป็นการเลือกตอบสนองต่อสิ่งเร้า

4.3 **ขั้นเห็นคุณค่า (Valuing)** เป็นขั้นที่บุคคลเริ่มเห็นคุณประโยชน์ของสิ่งที่รับรู้และสิ่งที่ตอบสนองแล้ว เขาเริ่มยอมรับสิ่งที่ได้รับรู้มาว่าสิ่งใดมีความหมายต่อเขา และสิ่งใดไม่มีค่าไม่มีความหมายต่อเขา เขาจะแสดงออกด้วยพฤติกรรมต่าง ๆ ตามขั้นตอนการพัฒนาย่อย คือ

4.3.1 **การยอมรับค่านิยม** ได้แก่ พยายามเพิ่มพูนประสบการณ์ในสิ่งเร้า นั้น ๆ พยายามปฏิบัติตามบ่อยครั้งเข้า

4.3.2 **การแสดงความนิยมในค่านิยม** ได้แก่ การเข้าช่วยเหลือสนับสนุนร่วมมือในกิจกรรมที่ส่งเสริมสิ่งที่เห็นด้วย

4.3.3 **การเข้าร่วมงาน** ได้แก่ การเข้าไปร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มที่เขาเห็นคุณค่าและปฏิเสธ คัดค้าน โต้แย้ง หรือขัดขวางการปฏิบัติงานหรือพฤติกรรมที่เขาไม่เห็นคุณค่า

4.4 **ขั้นจัดระบบ (Organization)** เมื่อบุคคลพัฒนาคุณลักษณะมาถึงขั้นนี้ เขาจะพยายามปรับตัวเองให้เข้ากับคุณลักษณะหรือพฤติกรรมที่เขายอมรับ และจะพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยม (Value) ที่เขาเห็นคุณค่าหลาย ๆ อย่างพร้อม ๆ กัน พยายามจัดลำดับค่านิยมเหล่านั้นและปรับตัวให้เข้ากับสิ่งต่าง ๆ ที่เขายอมรับนั้น ขั้นนี้ประกอบด้วยขั้นย่อย 2 ขั้น คือ

4.4.1 **ขั้นสร้างความเข้าใจในค่านิยม** เขาจะแสดงออกโดยการเข้าร่วมกลุ่มอภิปราย ร่วมสร้างแนวคิด เปรียบเทียบพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมนั้น ๆ

4.4.2 **ขั้นสร้างระบบค่านิยม** เขาจะพยายามชักนำนักค่านิยมต่าง ๆ ที่เขายอมรับ จัดลำดับค่านิยมเหล่านั้น สร้างแผน สร้างกฎเกณฑ์ ให้สอดคล้องกับสิ่งที่เขายอมรับและระบบที่เขาสร้างขึ้น แล้วนำไปใช้กับตัวเอง หรือพยายามชักชวนให้ผู้อื่นยอมรับกับระบบนั้น

4.5 **ขั้นเกิดกิจนิสัย (Characterization)** เป็นพัฒนาการที่ต่อจากขั้นจัดระบบ ซึ่งเป็นการเริ่มต้นของการวางตัว หรือการยอมรับสิ่งที่บุคคลเห็นคุณค่ามาเป็นลักษณะเฉพาะตัว กล่าวคือ เมื่อการจัดระบบสำหรับตัวเองเข้ารูปเข้ารอยแล้ว บุคคลก็จะยึดระบบที่จัดนั้นเป็นของตนเอง แล้วปฏิบัติหรือยึดถือต่อไปจนเกิดเป็นการแสดงออกโดยอัตโนมัติ หมายความว่า เมื่อใดก็ตามที่เขาอยู่ในสถานการณ์ที่ต้องตอบสนองต่อสิ่งเร้า เขาก็จะตอบสนองในรูปแบบที่คงเส้นคงวา จนจัดได้ว่าเป็นลักษณะประจำตัวของเขาในที่สุด ขั้นเกิดกิจนิสัยสามารถแบ่งเป็นขั้นย่อย 2 ขั้น คือ

4.5.1 ชั้นสร้างข้อสรุป ได้แก่ การพยายามปรับปรุงระบบจนอยู่ในขั้นสมบูรณ์ในตัว ตามแนวหรือระบบที่ตนเองต้องการ

4.5.2 ชั้นจินตนิมิต ได้แก่ การแสดงออกอย่างสม่ำเสมอ จนได้รับการยอมรับจากวงกว้างหรือหมู่คณะว่าเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของเขา

การแสดงออกหรือนิมิตที่ปฏิบัติเป็นประจำของบุคคลนั้น มีการพัฒนาอย่างเป็นลำดับขั้นตอน จนเกิดเป็นลักษณะนิสัยที่เป็นคุณลักษณะเฉพาะตัวบุคคล ซึ่งคุณลักษณะดังกล่าวอาจเกิดขึ้นในแต่ละบุคคลได้ไม่เท่ากัน (กระทรวงศึกษาธิการ. สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษาและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2553 : 59-60)

5. ทฤษฎีต้นไม้จริยธรรม แนวคิดของทฤษฎีนี้ได้เสนอจิตลักษณะ 8 ประการ ที่อาจเป็นสาเหตุของพฤติกรรมของคนดี คนเก่งและมีสุขของคนไทย แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

5.1 ส่วนแรก คือ ราก แทนจิตลักษณะพื้นฐานสำคัญ 3 ประการ ได้แก่

5.1.1 สุขภาพจิต หมายถึง ความวิตกกังวล ตื่นเต้น ไม่สบายใจของบุคคลอย่างเหมาะสมกับเหตุการณ์

5.1.2 ความเฉลียวฉลาดหรือสติปัญญา หมายถึง การรู้การคิดในขั้นรูปธรรมหลายด้าน และการคิดในขั้นนามธรรม ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีพัฒนาการทางการรู้คิดของเพียเจต์ (Piaget)

5.1.3 ประสบการณ์ทางสังคม หมายถึง การรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา ความเอื้ออาทรเห็นอกเห็นใจ และสามารถคาดหรือทำนายความรู้สึกของคนอื่น

5.2 ส่วนที่สอง คือ ลำต้น เป็นผลจากจิตลักษณะพื้นฐานที่ราก ประกอบด้วยจิตลักษณะ 5 ประการ ได้แก่

5.2.1 ทศนคติ ค่านิยม และคุณธรรม

ทศนคติ หมายถึง การเห็นประโยชน์-โทษของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ค่านิยม หมายถึง สิ่งที่คนส่วนใหญ่เห็นว่าสำคัญ คุณธรรม หมายถึง สิ่งที่คนส่วนใหญ่เห็นว่าดีงาม ส่วนใหญ่มักจะเกี่ยวข้องกับหลักทางศาสนา เช่น ความกตัญญู ความเสียสละ ความซื่อสัตย์ ความพอใจไม่พอใจต่อสิ่งนั้น และพร้อมที่จะมีพฤติกรรมต่อสิ่งนั้น

5.1.2 เหตุผลเชิงจริยธรรม

เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง เจตนาของการกระทำที่ทำเพื่อส่วนรวมมากกว่าส่วนตัวหรือพวกพ้อง ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีทางเหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg)

5.1.3 ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน

ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน หมายถึง ความสามารถในการคาดการณ์ไกลว่าสิ่งที่กระทำลงไปในปัจจุบันจะส่งผลอย่างไร ในปริมาณเท่าใด ต่อใคร ตลอดจนความสามารถในการอดได้ รอได้ สามารถอดเปรี้ยวไว้กินหวานได้

5.1.4 ความเชื่อในอำนาจตน

ความเชื่อในอำนาจตน หมายถึง ความเชื่อว่าผลที่ตนกำลังได้รับอยู่ เกิดจากการกระทำของตนเอง มิใช่เกิดจากโชคเคราะห์ ความบังเอิญ หรือการควบคุมของคนอื่น เป็นความรู้สึกในการทำนายได้ ควบคุมได้ของบุคคล ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎี Locus of Control ของรอตเตอร์ (Rotter)

5.1.5 แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ หมายถึง ความมานะพยายามฝ่าฟันอุปสรรคในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยไม่ย่อท้อ ซึ่งมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีแรงจูงใจของแมคคลีแลนด์ (McClelland)

5.3 ส่วนที่สาม คือ ส่วนของดอกและผล เป็นส่วนของพฤติกรรมของคนดีและเก่ง ซึ่งแสดงพฤติกรรมการทำงานดี ละเว้นความชั่ว ซึ่งเป็นพฤติกรรมของคนดี และพฤติกรรมการทำงานอย่างขยันขันแข็งเพื่อส่วนรวมอย่างมีประสิทธิภาพ แบ่งเป็น 2 ส่วนดังนี้

5.3.1 พฤติกรรมของคนดี ประกอบด้วย 2 พฤติกรรมหลัก ได้แก่

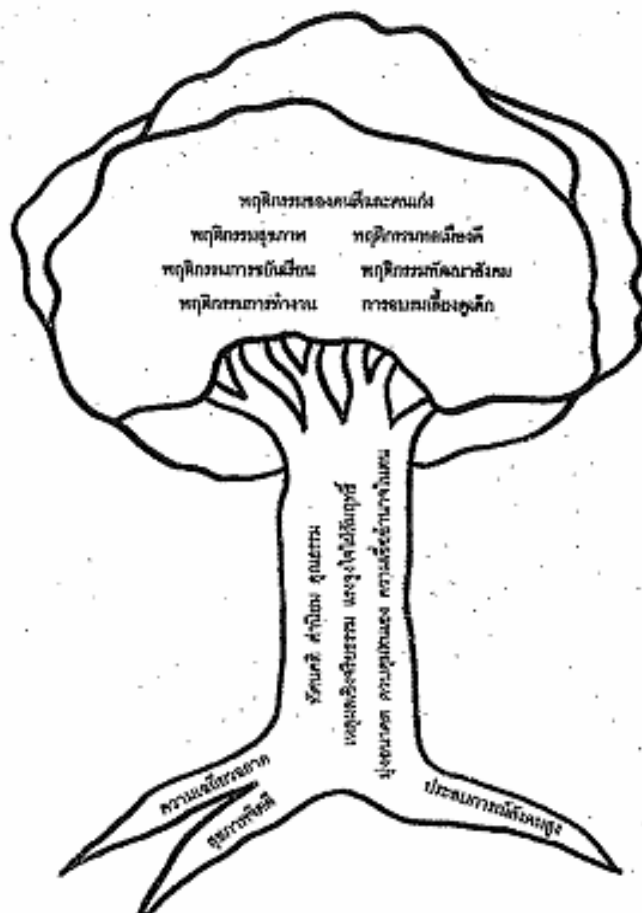
5.3.1.1 พฤติกรรมไม่เบียดเบียนตนเอง เป็นพฤติกรรมของบุคคลที่ไม่ทำร้ายหรือทำลายตนเอง เช่น การดูแลสุขภาพของตนเอง การบริโภคสิ่งที่มีประโยชน์ ไม่ดื่มเหล้า ไม่สูบบุหรี่ ไม่ติดยาเสพติด ไม่เล่นการพนัน เป็นต้น

5.3.1.2 พฤติกรรมไม่เบียดเบียนผู้อื่น เป็นพฤติกรรมที่ไม่ทำร้ายทำลายหรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน เช่น พฤติกรรมสุภาพบุรุษ ไม่ก้าวร้าว ขับขี่รถอย่างมีมารยาท ซื่อสัตย์ เป็นต้น

5.3.2 พฤติกรรมของคนดีและเก่ง ประกอบด้วย 2 พฤติกรรมหลัก ได้แก่

5.3.2.1 พฤติกรรมรับผิดชอบ เช่น พฤติกรรมการเรียนการทำงาน พฤติกรรมการปกครองของหัวหน้า และเคารพกฎหมาย เป็นต้น

5.3.2.2 พฤติกรรมพัฒนา เป็นการพัฒนาตนเอง ผู้อื่น และสังคม เช่น ใฝ่รู้ รักการอ่าน เป็นกัลยาณมิตร การอาสาช่วยเหลือกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม เป็นต้น



ภาพที่ 2 แสดงทฤษฎีต้นไม้จริยธรรมของ ดวงเดือน พันธุมนาวิณ ระบุจุดลักษณะ
 8 ประการ ที่เป็นสาเหตุของพฤกษกรรมของคนไทย (ดวงเดือน พันธุมนาวิณ.
 2538 : 2-5)

สรุปได้ว่า จากแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์
 ไม่ว่าจะเป็นแนวคิดและทฤษฎีใดก็ตาม จะเน้นการสอนหรือกระตุ้นให้ผู้เรียนมีพัฒนาการ
 ทางคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไปในทางที่ดีและมีความเหมาะสม

4. แนวปฏิบัติในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มี
 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะ
 เป็นพลเมืองไทยและพลโลก ในการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ จำเป็นต้องอาศัย
 การบริหารจัดการและการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการ
 สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ครูผู้สอน ครูประจำชั้น ผู้ปกครอง และชุมชนต้องร่วมมือกันปลูกฝัง
 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ให้เกิดแก่ผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง จึงต้องพิจารณาถึงกิจกรรมต่าง ๆ

ที่สถานศึกษากำหนดให้จัดขึ้น แล้วส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งอาจดำเนินการพัฒนาด้วยวิธีการต่าง ๆ ดังนี้

4.1 บูรณาการในกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ

4.2 จัดในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

4.3 จัดโครงการเพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์

4.4 ปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์โดยสอดแทรกในกิจวัตรประจำวัน

แนวปฏิบัติในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้น สามารถพัฒนาได้โดยการนำคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตัวชี้วัด และพฤติกรรมบ่งชี้ที่วิเคราะห์ไว้ไป บูรณาการ ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โครงการต่าง ๆ และ กิจวัตรประจำวันของผู้เรียน (กระทรวงศึกษาธิการ. สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษาและ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2553 : 70)

สรุปได้ว่า ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรนั้น สถานศึกษาหรือผู้ที่เกี่ยวข้องจะต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์อย่าง ชัดเจน ซึ่งจะต้องพิจารณาจากนิยาม ตัวชี้วัด และพฤติกรรมบ่งชี้ แล้วจึงกำหนดกิจกรรม สำหรับนำมาใช้พัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนอย่างเหมาะสมต่อไป

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 งานวิจัยในประเทศ

วีระพงศ์ ถิ่นแสนดี (2550 : 114-115) ได้ศึกษาการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม นักเรียนโรงเรียนบ้านสิงห์สะอาด อำเภอสหพันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า ก่อนการพัฒนา นักเรียนขาดคุณธรรมจริยธรรมหลายด้าน ปัญหาหลักคือ ขาดคุณธรรมจริยธรรม ด้านความซื่อสัตย์สุจริต ด้านความประหยัด ด้านความกตัญญู และด้านความรับผิดชอบ ผลการพัฒนาโดยใช้กลยุทธ์การอบรมเชิงปฏิบัติการ การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ การนิเทศ นักเรียนกลุ่มเป้าหมายเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความมีคุณธรรมจริยธรรมสูงขึ้น อยู่ในระดับพึงพอใจ

พิมลพรรณ หิรัญเอกภาพ (2552 : 53-54) ได้ศึกษาการพัฒนาการรู้ตน แอนิเมชันเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 1 พบว่า นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนที่เรียนด้วยการรู้ตนแอนิเมชันเสริมสร้าง คุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

พุทธิชาติ ไชยนา (2552 : 109-110) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ของนักเรียนด้วยการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ โรงเรียน ท่าสงครามวิทยา อำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร ผลการศึกษาพบว่า ในระยะที่ 1

ได้มีการพัฒนาโดยการใช้กลยุทธ์การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ทำให้นักเรียนส่วนมากมีการพัฒนาขึ้น แต่มีนักเรียนส่วนน้อยยังไม่พัฒนาเป็นที่พอใจ เนื่องจากเป็นการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางยังไม่มากพอ ยังเป็นลักษณะที่ครูเป็นผู้ให้การอบรม เป็นผู้ป้อนข้อมูลให้นักเรียนแต่เพียงฝ่ายเดียว ทำให้นักเรียนขาดการเรียนรู้เอง ขาดทักษะการคิดวิเคราะห์ จึงได้พัฒนาในระยะที่ 2 โดยใช้กลยุทธ์การจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงงานคุณธรรม ทำให้นักเรียนมีการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพิ่มขึ้น ให้ความสนใจในการเรียน รู้จักคิดวิเคราะห์ รู้จักการทำงานกลุ่ม ให้ความเคารพในสิทธิของผู้อื่น มีความรับผิดชอบมากขึ้นทุกคน ที่สำคัญนักเรียนรู้จักศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง เป็นผู้ที่รักการอ่านมากขึ้น

วันเพ็ญ เนตรประไพ (2553 : 111-119) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียน มารีย์อุปถัมภ์ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ผลการศึกษาพบว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนอยู่ในระดับมากทุกด้าน ทั้งในส่วนของสภาพจริงและสภาพที่คาดหวัง โดยมีค่าเฉลี่ยในภาพรวมของสภาพจริง 3.829 มีค่าเฉลี่ยในภาพรวมของสภาพที่คาดหวัง 4.238 นักเรียนมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์เรียงตามลำดับ คือ ด้านใฝ่เรียนรู้ ด้านอยู่อย่างพอเพียง และรักความเป็นไทย การเปรียบเทียบผลประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านสภาพที่เป็นจริงในปัจจุบันกับสภาพที่คาดหวังพบว่า 1) จำแนกตามเพศในภาพรวมพบว่า ผู้ปกครองเพศหญิงมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนสูงกว่าเพศชาย 2) จำแนกตามอายุในภาพรวมพบว่า ผู้ปกครองที่มีอายุต่ำกว่า 30 ปี มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนสูงสุด 3) จำแนกตามระดับการศึกษาในภาพรวมพบว่า ผู้ปกครองที่มีระดับการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนสูงสุด 4) จำแนกตามอาชีพในภาพรวมพบว่า ผู้ปกครองที่ประกอบอาชีพพนักงานรัฐวิสาหกิจมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนสูงสุด 5) จำแนกตามรายได้ของผู้ปกครองในภาพรวมพบว่า ผู้ปกครองที่มีรายได้ระหว่าง 30,001-40,000 บาท มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนสูงสุด 6) จำแนกตามภูมิลำเนาของผู้ปกครองในภาพรวมพบว่า ผู้ปกครองที่มีภูมิลำเนาในกรุงเทพฯ มีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนสูงสุด

สำลี สีลาโคตร (2553 : 112-113) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านสะอาดเจริญ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร้อยเอ็ด เขต 3 ผลการศึกษาพบว่า สภาพปัจจุบันปัญหาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านสะอาดเจริญ ด้านวินัย ด้านอยู่อย่างพอเพียง และด้านมีจิตสาธารณะ มีปัญหาในระดับมากที่สุด ควรได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน หลังการพัฒนาโดยใช้โครงการ พบว่าบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ทุกโครงการ โดยในภาพรวมนักเรียนแสดงออกถึงพฤติกรรมที่ดีขึ้น มีระดับปัญหาน้อยลง

ทองพูล ภูสิม (2553 : 117-119) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 กรณีศึกษาโรงเรียนแกดำวิทยาคาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ผลการศึกษาพบว่า สภาพก่อนการดำเนินการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ พฤติกรรมโดยรวมของนักเรียนอยู่ในระดับปานกลาง และนักเรียนมีระดับพฤติกรรมยังไม่เป็นไปตามความต้องการของคณะครูและผู้บริหาร หลังจากได้พัฒนาโดยใช้กระบวนการวงจรคุณภาพของเดมมิ่ง (PDCA) และการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ระดับพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 เพิ่มขึ้นจากก่อนการพัฒนาในทุกด้าน โดยรวมมีค่าเฉลี่ยระดับพฤติกรรมในแต่ละด้านก่อนการพัฒนามีค่าเฉลี่ยจากครู 3.50 ผู้ปกครอง 3.49 และนักเรียน 3.69 หลังการพัฒนา พบว่าพฤติกรรมของนักเรียนมีการพัฒนาขึ้นในทุกด้าน โดยมีค่าเฉลี่ยจากครู 4.49 ผู้ปกครอง 4.48 และนักเรียน 4.49

จักรพงษ์ ตั้งจิตนฤมาณ (2553 : 93-97) ได้ศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านตลาดไพร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา เขต 7 ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านตลาดไพร ตามความคิดเห็นของผู้ปกครอง โดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ความคิดเห็นของครูผู้สอนโดยภาพรวมมีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง แนวทางการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนบ้านตลาดไพร คือ 1) บทบาทของโรงเรียน โดยผู้บริหารจัดประชุมบุคลากรวางแผนการดำเนินงาน จัดทำโครงการ จัดทำคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานตามโครงการ ประชุมคณะกรรมการเพื่อวางแผนการดำเนินงานให้เป็นไปตามลำดับขั้นตอน 2) บทบาทของครูผู้สอน ต้องปฏิบัติตามกิจกรรมตามโครงการ งานที่ได้รับมอบหมาย มีการนิเทศติดตาม ประเมินผลของแต่ละกิจกรรมของโครงการ งานที่ได้รับมอบหมาย เพื่อปรับปรุงส่งเสริมให้โครงการ งานที่ได้รับมอบหมาย

บรรลุตามวัตถุประสงค์ 3) บทบาทของผู้ปกครอง ผู้ปกครองต้องปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี สังเกตพฤติกรรมบุตรหลาน คอยช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ ส่งเสริม ตักเตือน และให้ความร่วมมือสนับสนุนโครงการ งานและกิจกรรมของโรงเรียน เพื่อเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนเป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีความรู้และเป็นคนดี อยู่ในครอบครัว ชุมชนและสังคมได้อย่างมีความสุข

ดาร์ตัน พงษ์สุวรรณ (2554 : 54) ได้ศึกษาเรื่องการจัดการเรียนรู้แบบโครงการ เพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดจันทร์ประดิษฐาราม ผลการศึกษาพบว่า ระดับพฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดจันทร์ประดิษฐาราม หลังจากได้รับการเรียนรู้แบบโครงการในชั้นเรียนภาษาอังกฤษสูงขึ้น มีระดับพฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบโครงการ โดยครูประเมินมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักเรียนประเมินตนเองมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมบ่งชี้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของโครงการทั้ง 5 โครงการ พบว่ามีเพียง 2 โครงการมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยโครงการที่ 5 มีคะแนนสูงกว่าโครงการที่ 1

5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

Lewis (2001 : 89) ได้ศึกษาเกี่ยวกับวินัยในชั้นเรียนและความรับผิดชอบของนักเรียน โดยศึกษาจากโรงเรียนประถมศึกษา 21 โรงเรียน และโรงเรียนมัธยมศึกษา 21 โรงเรียน โดยศึกษาบทบาทของวินัยในชั้นเรียนที่ส่งเสริมความรับผิดชอบของนักเรียน เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้และความเรียบร้อยในชั้นเรียน ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นว่าครูมีปฏิริยาโต้ตอบต่อพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ในชั้นเรียนโดยใช้วินัยในการลงโทษเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาความรับผิดชอบและส่งผลกระทบต่อผลของการทำกิจกรรมของนักเรียน ดังนั้นครูควรใช้เทคนิคเกี่ยวกับการส่งเสริมสนับสนุน การเสริมแรงเพิ่มขึ้น

Enciso (2001 : 39) ได้ศึกษาความตระหนักเกี่ยวกับพฤติกรรมอันพึงประสงค์ของนักเรียนตามความคิดเห็นของนักเรียน ครู และผู้บริหาร พบว่า ผู้บริหารมีความคิดเห็นว่าครูคือตัวจักรสำคัญในการดำเนินงานนโยบายด้านวินัยนักเรียนให้สำเร็จ ซึ่งขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพในการจัดชั้นเรียน ส่วนครูมีความคิดเห็นว่าทั้งครูและผู้บริหารต่างก็ต้องมีส่วนร่วมในการป้องกันพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์และส่งเสริมความมีวินัยของนักเรียน ส่วนนักเรียนนั้นมีความคิดเห็นว่าผู้ปกครองมีส่วนสำคัญที่สุดในการดูแลบุตรหลานด้านระเบียบวินัย

Bonawiz (2002 : 1433-A) ได้ศึกษาวิเคราะห์และเปรียบเทียบการพัฒนาจริยธรรมของนักศึกษาที่เรียนจริยศาสตร์ ซึ่งเป็นวิชาบังคับสำหรับนักศึกษาทุกคน เพื่อเสริมสร้างคุณภาพทางการศึกษา พบว่า นักศึกษาที่เรียนรายวิชาจริยศาสตร์มีระดับการพัฒนาจริยธรรมสูงกว่านักศึกษาที่มีระดับผลการเรียนเท่ากันแต่ไม่ได้เรียนวิชานี้ แสดงว่าจริยธรรมย่อมเกิดจากการปลูกฝังอย่างสม่ำเสมอ จึงจะทำให้ผู้เรียนแสดงออกตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสังคม

Grandmont (2002 : 63-01A) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการฝึกฝนระเบียบวินัยโดยใช้ระบบประชาธิปไตย พบว่า การบีบบังคับแม้ว่าจะจะเป็นวิธีการในการฝึกวินัยในโรงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบ โดยครูจะต้องใช้ความเด็ดขาดเป็นหลักในการฝึกก็ตาม แต่การฝึกความรับผิดชอบนั้น ครูจะต้องศึกษาหารูปแบบ แนวทาง และมีการสร้างสถานการณ์จริงเพื่อฝึกนักเรียน โดยยึดหลักการให้กำลังใจแก่ผู้เรียน ให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจ รู้จักปกครองตนเอง จนทำให้มีความเคารพตนเอง มีความรับผิดชอบในชั้นเรียน สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นเป็นผลมาจากครูและผู้บริหารโรงเรียนมากกว่าสิ่งอื่น ๆ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อนักเรียนและการดูแลปกครอง ตลอดจนการจัดการบริหารในชั้นเรียนต่อไป

สรุปได้ว่า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้น ได้มีการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เพิ่มสูงขึ้นได้เป็นที่น่าพึงพอใจ โดยได้ใช้วิธีการต่าง ๆ ได้แก่ โดยใช้กลยุทธ์การอบรมเชิงปฏิบัติการ การจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการสอดแทรกคุณธรรม โดยใช้โครงงาน โดยใช้กระบวนการวงจรคุณภาพของเดมมิ่ง (PDCA) และการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) โดยใช้การตั้งแอนิเมชัน ซึ่งพบว่าหลังการสอนผู้เรียนมีการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพิ่มขึ้น โดยในภาพรวมนักเรียนแสดงออกถึงพฤติกรรมที่ดีขึ้น มีระดับปัญหาน้อยลง นอกจากนี้ยังพบว่ามีศึกษาเกี่ยวกับความต้องการจำเป็น และแนวทางในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนอีกด้วย ซึ่งพบว่าผู้ปกครองมีความต้องการให้มีการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนอย่างยิ่ง และแนวทางที่จะสามารถพัฒนาผู้เรียนได้ดีนั้น จะต้องมีการประสานร่วมมือกันตามบทบาทหน้าที่ทั้งส่วนของโรงเรียน ครู และผู้ปกครอง ในต่างประเทศก็มีการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนเช่นกัน โดยใช้ระบบประชาธิปไตย ซึ่งพบว่าการฝึกความรับผิดชอบนั้นจะต้องยึดหลักการให้กำลังใจแก่ผู้เรียนและให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจ และการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนานิสัยในชั้นเรียน และความรับผิดชอบของนักเรียน ซึ่งพบว่าการที่ครูได้ตอบสนองต่อพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ในชั้นเรียนโดยการลงโทษ จะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียน ครูจึงควรใช้เทคนิคการส่งเสริมสนับสนุนและการเสริมแรงเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ยังมีการศึกษา

ในเรื่องความตระหนักเกี่ยวกับพฤติกรรมอันพึงประสงค์ของนักเรียน ซึ่งพบว่า ครู ผู้บริหาร และผู้ปกครองมีส่วนสำคัญที่สุดต่อการพัฒนาพฤติกรรมอันพึงประสงค์ของนักเรียน และจากการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบการพัฒนาจริยธรรมของนักศึกษาที่เรียนจริยศาสตร์ พบว่า นักศึกษาที่เรียนรายวิชาจริยศาสตร์มีระดับการพัฒนาจริยธรรมสูงกว่านักศึกษาที่มีระดับการเรียนเท่ากันแต่ไม่ได้เรียนวิชานี้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าจริยธรรมย่อมเกิดจากการปลูกฝังอย่างสม่ำเสมอ จึงจะทำให้ผู้เรียนแสดงออกตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสังคม

จากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สรุปได้ว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นพฤติกรรมและความคิดที่ตีมตามอุดมคติที่สังคมพึงประสงค์ ที่ต้องการให้เกิดกับบุคคลหรือผู้เรียน ซึ่งนับว่ามีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาผู้เรียนให้มีพฤติกรรมหรือการปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมและมีจิตสำนึกที่ดีดังกล่าว จากแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้น ไม่ว่าจะเป็นแนวคิดและทฤษฎีใด ก็ตาม จะเน้นการสอนหรือกระตุ้นให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทางคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไปในทางที่ดี เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างสงบสุข ทั้งในฐานะพลเมืองไทย และพลโลก จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้น พบว่า ได้มีการใช้วิธีการต่าง ๆ ได้แก่ โดยใช้กลยุทธ์การอบรมเชิงปฏิบัติการ การจัดการเรียน การสอนแบบบูรณาการสอดแทรกคุณธรรม โดยใช้โครงงาน โดยใช้กระบวนการวงจร คุณภาพของเดมมิ่ง (PDCA) การปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) และโดยใช้การ์ตูน แอนิเมชัน มาใช้พัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่เพิ่มสูงขึ้นได้เป็นที่น่าพึงพอใจ โดยในภาพรวมนักเรียนแสดงออกทางพฤติกรรมที่ดีขึ้น มีระดับปัญหาน้อยลง ผู้ปกครอง มีความต้องการให้มีการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนอย่างยิ่ง และแนวทางที่จะสามารถพัฒนาผู้เรียนได้ดีนั้น จะต้องมีการประสานร่วมมือกันระหว่างผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง พบว่าการฝึกความรับผิดชอบนั้นจะใช้หลักการให้กำลังใจแก่ผู้เรียน และให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจ พบว่าการที่ครูได้ตอบสนองพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ในชั้นเรียน ด้วยการลงโทษนั้น จะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาความรับผิดชอบของนักเรียน ครูจึงควรใช้ เทคนิคการส่งเสริมสนับสนุนและการเสริมแรงเพิ่มขึ้น และยังพบว่าการปลูกฝังจริยธรรม อย่างสม่ำเสมอ จะทำให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสังคมได้

การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์

1. การออกแบบการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์

การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 รวมทั้งคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่สถานศึกษากำหนดขึ้นเพิ่มเติม นั้น

มีแนวทางในการออกแบบการประเมินดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษาและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2553 : 115-118)

- 1.1 ศึกษาทำความเข้าใจนิยาม ตัวชี้วัด และพฤติกรรมบ่งชี้ในรายชื่อของคุณลักษณะอันพึงประสงค์
- 1.2 พิจารณาเลือกหรือกำหนดพฤติกรรมที่สามารถประเมินได้อย่างชัดเจนและครอบคลุมตัวชี้วัดและนิยามของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ข้อนั้น ๆ
- 1.3 เลือกรูปแบบของเครื่องมือให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับประเด็นพฤติกรรมประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ได้แก่

- 1.3.1 แบบสังเกต (Observation)
- 1.3.2 แบบสัมภาษณ์ (Interview)
- 1.3.3 แบบตรวจสอบรายการ (Check List)
- 1.3.4 แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)
- 1.3.5 แบบวัดสถานการณ์ (Situation)
- 1.3.6 แบบบันทึกพฤติกรรม (Anecdotal Records)
- 1.3.7 แบบรายงานพฤติกรรมตนเอง (Self Report)

สรุปได้ว่า การออกแบบเพื่อใช้ในการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้นจะต้องศึกษานิยาม ตัวชี้วัด และพฤติกรรมบ่งชี้ของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ แล้วจึงนำมากำหนดเป็นพฤติกรรมที่มีความชัดเจนสามารถประเมินได้ในรายการประเมิน และเลือกใช้รูปแบบของเครื่องมือให้มีความเหมาะสมกับพฤติกรรมประเมินนั้น ๆ

2. การสร้างและพัฒนาเครื่องมือประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ในการสร้างเครื่องมือประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีหลักในการสร้าง ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษาและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2553 : 127)

- 2.1 การเขียนข้อความหรือรายการที่จะประเมินต้องมีความชัดเจน
- 2.2 รายการพฤติกรรมที่จะประเมินต้องครอบคลุมตัวชี้วัด โดยพิจารณาจากพฤติกรรมบ่งชี้ที่กำหนดในแต่ละข้อของคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้น ๆ
- 2.3 พฤติกรรมสำคัญที่ไม่สามารถประเมินได้ จะต้องวิเคราะห์พฤติกรรมสำคัญนั้นให้เป็นพฤติกรรมย่อย ๆ ที่สามารถสังเกตและประเมินได้
- 2.4 เมื่อกำหนดข้อความหรือรายการพฤติกรรมที่จะประเมินแล้ว ก็นำไปจัดทำเครื่องมือประเมินตามรูปแบบที่ได้ออกแบบไว้

สรุปได้ว่า ในการสร้างเครื่องมือประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้น รายการพฤติกรรมการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในแต่ละข้อ จะต้องเป็นพฤติกรรมที่สามารถสังเกตและประเมินได้ และต้องมีความชัดเจน ครอบคลุมตัวชี้วัดที่กำหนดในคุณลักษณะอันพึงประสงค์ข้อนั้น ๆ

3. การสร้างเกณฑ์การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์

การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้น จะต้องกำหนดเกณฑ์การประเมินให้มีความชัดเจนเหมาะสม เพราะเกณฑ์การประเมินจะเป็นแนวทางในการให้คะแนนเพื่อใช้ประเมินค่าผลการประพฤติปฏิบัติของผู้เรียน เกณฑ์เหล่านี้จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้เรียนควรประพฤติจนกลายเป็นนิสัยได้ เกณฑ์การประเมินมี 2 ลักษณะดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษาและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2553 : 137-138)

3.1 เกณฑ์การประเมินในภาพรวม (Holistic Rubrics) คือแนวทางการให้คะแนนโดยพิจารณาจากภาพรวมการปฏิบัติ ซึ่งจะมีคำอธิบายลักษณะของการปฏิบัติในแต่ละระดับได้อย่างชัดเจน เช่น มีวินัย

- | | |
|---------|---|
| ระดับ 3 | ปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับของครอบครัวและโรงเรียน ปฏิบัติกิจกรรมหรือทำงานที่ได้รับมอบหมายเสร็จทันเวลาได้ด้วยตนเอง |
| ระดับ 2 | ปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับของครอบครัวและโรงเรียน โดยต้องมีการเตือนเป็นบางครั้ง |
| ระดับ 1 | ปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับของครอบครัวและโรงเรียน โดยต้องมีการเตือนเป็นส่วนใหญ่ |

3.2 เกณฑ์การประเมินแบบแยกประเด็น (Analytic Rubrics) คือแนวทางการให้คะแนน โดยพิจารณาแต่ละส่วนของการปฏิบัติ ซึ่งแต่ละส่วนจะต้องกำหนดคำอธิบายลักษณะของการปฏิบัติในส่วนนั้น ๆ ไว้อย่างชัดเจน เช่น มีวินัย มีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 11 เกณฑ์การประเมินแบบแยกประเด็น

รายการประเมิน	ระดับคะแนน		
	1	2	3
ปฏิบัติตามข้อตกลง	ปฏิบัติตามข้อตกลง	ปฏิบัติตามข้อตกลง	ปฏิบัติตามข้อตกลง
กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับ ของครอบครัวและโรงเรียน	กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับของครอบครัว และโรงเรียน โดยต้อง มีการเตือนเป็นส่วนใหญ่	กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับของครอบครัว และโรงเรียน โดยต้อง มีการเตือนเป็นบางครั้ง	กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับของครอบครัว และโรงเรียน ได้ด้วย ตนเอง
การตรงต่อเวลา	ปฏิบัติตามกิจกรรมหรือ ทำงานที่ได้รับ มอบหมายเสร็จทันเวลา ได้ด้วยตนเอง โดยต้อง มีการเตือนเป็นส่วนใหญ่	ปฏิบัติตามกิจกรรมหรือ ทำงานที่ได้รับ มอบหมายเสร็จทันเวลา ได้ด้วยตนเอง โดยมี การเตือนเป็นบางครั้ง	ปฏิบัติตามกิจกรรมหรือ ทำงานที่ได้รับ มอบหมายเสร็จทันเวลา ได้ด้วยตนเอง

สรุปผลการประเมิน

5-6 คะแนน หมายถึง ดีเยี่ยม

3-4 คะแนน หมายถึง ดี

1-2 คะแนน หมายถึง ผ่าน

สรุปได้ว่า เกณฑ์การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นแนวทางในการให้คะแนนเพื่อใช้ประเมินค่าผลการประพฤติปฏิบัติของผู้เรียน มี 2 ลักษณะ คือ 1) เกณฑ์การประเมินในภาพรวม และ 2) เกณฑ์การประเมินแบบแยกประเด็น ซึ่งในแต่ละเกณฑ์จะต้องกำหนดเกณฑ์การประเมินไว้อย่างชัดเจนและเหมาะสม

4. การสรุปผลการประเมิน

การประเมินผลด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้น มีความละเอียดอ่อนเพราะเป็นเรื่องของการพัฒนาคุณลักษณะที่ต้องการปลูกฝังให้เกิดในตัวผู้เรียน การประเมินผลจึงต้องคำนึงถึงผลที่เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนเมื่อได้รับการพัฒนาเป็นระยะ หรือเมื่อสิ้นปีการศึกษา ดังนั้นจึงต้องมีแนวทางการสรุปผลการประเมินที่ชัดเจนและเป็นธรรมสำหรับผู้เรียน จึงมีแนวทางในการกำหนดเกณฑ์พิจารณาสรุปผลการประเมินในแต่ละขั้นตอน ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษาและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2553 : 138-143)

4.1 เกณฑ์พิจารณาสรุปผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์
แต่ละคุณลักษณะ

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ข้อที่ 1 รักษาดี ศาสน์ กษัตริย์
ตัวชี้วัด

- 1.1 เป็นพลเมืองของชาติ
- 1.2 ชำรงไว้ซึ่งความเป็นชาติไทย
- 1.3 ศรัทธา ยึดมั่น และปฏิบัติตนตามหลักของศาสนา
- 1.4 เคารพเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์

ตารางที่ 12 เกณฑ์พิจารณาสรุปผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ข้อที่ 1
รักษาดี ศาสน์ กษัตริย์

ระดับ	เกณฑ์การพิจารณา
ดีเยี่ยม (3)	ได้ผลการประเมินระดับดีเยี่ยมจำนวน 3-4 ตัวชี้วัด และไม่มีตัวชี้วัดใดได้ผลการประเมินต่ำกว่าระดับดี
ดี (2)	1. ได้ผลการประเมินระดับดีเยี่ยมจำนวน 1-2 ตัวชี้วัด และไม่มีตัวชี้วัดใดได้ผลการประเมินต่ำกว่าระดับดี หรือ 2. ได้ผลการประเมินระดับดีทุกตัวชี้วัด หรือ 3. ได้ผลการประเมินตั้งแต่ระดับดีขึ้นไป จำนวน 3 ตัวชี้วัด และระดับผ่านจำนวน 1 ตัวชี้วัด
ผ่าน (1)	1. ได้ผลการประเมินระดับผ่านทุกตัวชี้วัด หรือ 2. ได้ผลการประเมินตั้งแต่ระดับดีขึ้นไป จำนวน 1-2 ตัวชี้วัด และตัวชี้วัดที่เหลือได้ผลการประเมินระดับผ่าน
ไม่ผ่าน (0)	ได้ผลการประเมินระดับไม่ผ่าน ตั้งแต่ 1 ตัวชี้วัดขึ้นไป

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ข้อที่ 2 ซื่อสัตย์สุจริต
ตัวชี้วัด

- 2.1 ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อตนเองทั้งทางกาย วาจา ใจ
- 2.2 ประพฤติตรงตามความเป็นจริงต่อผู้อื่นทั้งทางกาย วาจา ใจ

ตารางที่ 13 เกณฑ์พิจารณาสรุปผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ข้อที่ 2
ข้อสัต์ยสุจริต

ระดับ	เกณฑ์การพิจารณา
ดีเยี่ยม (3)	ได้ผลการประเมินระดับดีเยี่ยมทุกตัวชี้วัด
ดี (2)	1. ได้ผลการประเมินระดับดีเยี่ยมจำนวน 1 ตัวชี้วัด และระดับดีจำนวน 1 ตัวชี้วัด หรือ 2. ได้ผลการประเมินระดับดีทุกตัวชี้วัด
ผ่าน (1)	1. ได้ผลการประเมินระดับผ่านทุกตัวชี้วัด หรือ 2. ได้ผลการประเมินตั้งแต่ระดับดีขึ้นไป จำนวน 1 ตัวชี้วัด และระดับผ่านจำนวน 1 ตัวชี้วัด
ไม่ผ่าน (0)	ได้ผลการประเมินระดับไม่ผ่าน ตั้งแต่ 1 ตัวชี้วัดขึ้นไป

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ข้อที่ 3 มีวินัย
ตัวชี้วัด

3.1 ปฏิบัติตามข้อตกลง กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับของครอบครัว
โรงเรียน และสังคม

ตารางที่ 14 เกณฑ์พิจารณาสรุปผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ข้อที่ 3 มีวินัย

ระดับ	เกณฑ์การพิจารณา
ดีเยี่ยม (3)	ได้ผลการประเมินระดับดีเยี่ยม
ดี (2)	ได้ผลการประเมินระดับดี
ผ่าน (1)	ได้ผลการประเมินระดับผ่าน
ไม่ผ่าน (0)	ได้ผลการประเมินระดับไม่ผ่าน

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ข้อที่ 4 ใฝ่เรียนรู้
ตัวชี้วัด

4.1 ตั้งใจ เพียรพยายามในการเรียนและเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้
4.2 แสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอก
โรงเรียน ด้วยการเลือกใช้สื่ออย่างเหมาะสม บันทึกความรู้ วิเคราะห์ สรุปเป็นองค์ความรู้
และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

ตารางที่ 15 เกณฑ์พิจารณาสรุปผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ข้อที่ 4 ใฝ่เรียนรู้

ระดับ	เกณฑ์การพิจารณา
ดีเยี่ยม (3)	ได้ผลการประเมินระดับดีเยี่ยมทุกตัวชี้วัด
ดี (2)	1. ได้ผลการประเมินระดับดีเยี่ยมจำนวน 1 ตัวชี้วัด และระดับดีจำนวน 1 ตัวชี้วัด หรือ 2. ได้ผลการประเมินระดับดีทุกตัวชี้วัด
ผ่าน (1)	1. ได้ผลการประเมินระดับผ่านทุกตัวชี้วัด หรือ 2. ได้ผลการประเมินตั้งแต่ระดับดีขึ้นไป จำนวน 1 ตัวชี้วัด และระดับผ่านจำนวน 1 ตัวชี้วัด
ไม่ผ่าน (0)	ได้ผลการประเมินระดับไม่ผ่าน ตั้งแต่ 1 ตัวชี้วัดขึ้นไป

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ข้อที่ 5 อยู่อย่างพอเพียง
ตัวชี้วัด

- 5.1 ดำเนินชีวิตอยู่อย่างพอประมาณ มีเหตุผล รอบคอบ มีคุณธรรม
- 5.2 มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ปรับตัวเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ตารางที่ 16 เกณฑ์พิจารณาสรุปผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ข้อที่ 5
อยู่อย่างพอเพียง

ระดับ	เกณฑ์การพิจารณา
ดีเยี่ยม (3)	ได้ผลการประเมินระดับดีเยี่ยมทุกตัวชี้วัด
ดี (2)	1. ได้ผลการประเมินระดับดีเยี่ยมจำนวน 1 ตัวชี้วัด และระดับดีจำนวน 1 ตัวชี้วัด หรือ 2. ได้ผลการประเมินระดับดีทุกตัวชี้วัด
ผ่าน (1)	1. ได้ผลการประเมินระดับผ่านทุกตัวชี้วัด หรือ 2. ได้ผลการประเมินตั้งแต่ระดับดีขึ้นไป จำนวน 1 ตัวชี้วัด และระดับผ่านจำนวน 1 ตัวชี้วัด
ไม่ผ่าน (0)	ได้ผลการประเมินระดับไม่ผ่าน ตั้งแต่ 1 ตัวชี้วัดขึ้นไป

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ข้อที่ 6 มุ่งมั่นในการทำงาน
ตัวชี้วัด

- 6.1 ตั้งใจและรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่การทำงาน
- 6.2 ทำงานด้วยความเพียรพยายามและอดทนเพื่อให้งานสำเร็จ

ตามเป้าหมาย

ตารางที่ 17 เกณฑ์พิจารณาสรุปผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ข้อที่ 6
มุ่งมั่นในการทำงาน

ระดับ	เกณฑ์การพิจารณา
ดีเยี่ยม (3)	ได้ผลการประเมินระดับดีเยี่ยมทุกตัวชี้วัด
ดี (2)	1. ได้ผลการประเมินระดับดีเยี่ยมจำนวน 1 ตัวชี้วัด และระดับดีจำนวน 1 ตัวชี้วัด หรือ 2. ได้ผลการประเมินระดับดีทุกตัวชี้วัด
ผ่าน (1)	1. ได้ผลการประเมินระดับผ่านทุกตัวชี้วัด หรือ 2. ได้ผลการประเมินตั้งแต่ระดับดีขึ้นไป จำนวน 1 ตัวชี้วัด และระดับผ่านจำนวน 1 ตัวชี้วัด
ไม่ผ่าน (0)	ได้ผลการประเมินระดับไม่ผ่าน ตั้งแต่ 1 ตัวชี้วัดขึ้นไป

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ข้อที่ 7 รักความเป็นไทย
ตัวชี้วัด

7.1 ภาคภูมิใจในขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรมไทย และมีความกตัญญูกตเวที

7.2 เห็นคุณค่าและใช้ภาษาไทยในการสื่อสารได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

7.3 อนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาไทย

ตารางที่ 18 เกณฑ์พิจารณาสรุปผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ข้อที่ 7
รักความเป็นไทย

ระดับ	เกณฑ์การพิจารณา
ดีเยี่ยม (3)	ได้ผลการประเมินระดับดีเยี่ยมจำนวน 2-3 ตัวชี้วัด และไม่มีตัวชี้วัดใดได้ผลการประเมินต่ำกว่าระดับดี
ดี (2)	1. ได้ผลการประเมินระดับดีเยี่ยมจำนวน 1 ตัวชี้วัด และระดับดีจำนวน 2 ตัวชี้วัด หรือ 2. ได้ผลการประเมินระดับดีทุกตัวชี้วัด หรือ 3. ได้ผลการประเมินตั้งแต่ระดับดีขึ้นไป จำนวน 2 ตัวชี้วัด และระดับผ่านจำนวน 1 ตัวชี้วัด
ผ่าน (1)	1. ได้ผลการประเมินระดับผ่านทุกตัวชี้วัด หรือ 2. ได้ผลการประเมินตั้งแต่ระดับดีขึ้นไป จำนวน 1 ตัวชี้วัด และระดับผ่านจำนวน 2 ตัวชี้วัด
ไม่ผ่าน (0)	ได้ผลการประเมินระดับไม่ผ่าน ตั้งแต่ 1 ตัวชี้วัดขึ้นไป

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ข้อที่ 8 มีจิตสาธารณะ
ตัวชี้วัด

8.1 ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจและพึงพอใจ โดยไม่หวัง

ผลตอบแทน

8.2 เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคม

ตารางที่ 19 เกณฑ์พิจารณาสรุปผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ข้อที่ 8
มีจิตสาธารณะ

ระดับ	เกณฑ์การพิจารณา
ดีเยี่ยม (3)	ได้ผลการประเมินระดับดีเยี่ยมทุกตัวชี้วัด
ดี (2)	1. ได้ผลการประเมินระดับดีเยี่ยมจำนวน 1 ตัวชี้วัด และระดับดีจำนวน 1 ตัวชี้วัด หรือ 2. ได้ผลการประเมินระดับดีทุกตัวชี้วัด
ผ่าน (1)	1. ได้ผลการประเมินระดับผ่านทุกตัวชี้วัด หรือ 2. ได้ผลการประเมินตั้งแต่ระดับดีขึ้นไป จำนวน 1 ตัวชี้วัด และระดับผ่านจำนวน 1 ตัวชี้วัด
ไม่ผ่าน (0)	ได้ผลการประเมินระดับไม่ผ่าน ตั้งแต่ 1 ตัวชี้วัดขึ้นไป

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ข้อที่ 9 มีความสามัคคี (โรงเรียนบ้านบ่อดิน.

2553 : 36-37)

ตัวชี้วัด

9.1 มีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในกิจกรรมของส่วนรวม

9.2 เป็นผู้ประสานความสามัคคีในหมู่คณะ

ตารางที่ 20 เกณฑ์พิจารณาสรุปผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ข้อที่ 9
มีความสามัคคี

ระดับ	เกณฑ์การพิจารณา
ดีเยี่ยม (3)	ได้ผลการประเมินระดับดีเยี่ยมทุกตัวชี้วัด
ดี (2)	1. ได้ผลการประเมินระดับดีเยี่ยมจำนวน 1 ตัวชี้วัด และระดับดีจำนวน 1 ตัวชี้วัด หรือ 2. ได้ผลการประเมินระดับดีทุกตัวชี้วัด
ผ่าน (1)	1. ได้ผลการประเมินระดับผ่านทุกตัวชี้วัด หรือ 2. ได้ผลการประเมินตั้งแต่ระดับดีขึ้นไป จำนวน 1 ตัวชี้วัด และระดับผ่านจำนวน 1 ตัวชี้วัด
ไม่ผ่าน (0)	ได้ผลการประเมินระดับไม่ผ่าน ตั้งแต่ 1 ตัวชี้วัดขึ้นไป

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ข้อที่ 10 มีความกตัญญู (โรงเรียนบ้านบ่อดิน.

2553 : 38-39)

ตัวชี้วัด

10.1 แสดงความเคารพนับถือ ยกย่องเชิดชูผู้มีพระคุณ

10.2 ไม่ละทิ้งผู้มีพระคุณในคราวที่ผู้มีพระคุณเดือดร้อนลำบาก

ตารางที่ 21 เกณฑ์พิจารณาสรุปผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ข้อที่ 10
มีความกตัญญู

ระดับ	เกณฑ์การพิจารณา
ดีเยี่ยม (3)	ได้ผลการประเมินระดับดีเยี่ยมทุกตัวชี้วัด
ดี (2)	1. ได้ผลการประเมินระดับดีเยี่ยมจำนวน 1 ตัวชี้วัด และระดับดีจำนวน 1 ตัวชี้วัด หรือ 2. ได้ผลการประเมินระดับดีทุกตัวชี้วัด
ผ่าน (1)	1. ได้ผลการประเมินระดับผ่านทุกตัวชี้วัด หรือ 2. ได้ผลการประเมินตั้งแต่ระดับดีขึ้นไป จำนวน 1 ตัวชี้วัด และระดับผ่านจำนวน 1 ตัวชี้วัด
ไม่ผ่าน (0)	ได้ผลการประเมินระดับไม่ผ่าน ตั้งแต่ 1 ตัวชี้วัดขึ้นไป

4.2 เกณฑ์พิจารณาสรุปผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์แต่ละ
คุณลักษณะของผู้เรียนจากคณะกรรมการ

ตารางที่ 22 เกณฑ์พิจารณาสรุปผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์แต่ละคุณลักษณะ
ของผู้เรียนจากคณะกรรมการ

ระดับ	เกณฑ์การประเมิน
ดีเยี่ยม (3)	ได้ผลการประเมินระดับดีเยี่ยมมากกว่าหรือเท่ากับร้อยละ 60 ของจำนวนผู้ประเมิน และไม่มีผลการประเมินต่ำกว่าระดับดี
ดี (2)	1. ได้ผลการประเมินระดับดีเยี่ยมน้อยกว่าร้อยละ 60 ของจำนวนผู้ประเมิน และไม่มีผลการประเมินต่ำกว่าระดับดี หรือ 2. ได้ผลการประเมินระดับดีขึ้นไปมากกว่าหรือเท่ากับร้อยละ 60 ของจำนวนผู้ประเมิน และมีผลการประเมินส่วนที่เหลืออยู่ในระดับผ่าน
ผ่าน (1)	1. ได้ผลการประเมินระดับผ่านมากกว่าร้อยละ 60 ของจำนวนผู้ประเมิน และไม่มีผลการประเมินต่ำกว่าระดับผ่าน
ไม่ผ่าน (0)	มีผลการประเมินระดับไม่ผ่าน จากผู้ประเมินตั้งแต่ 1 คนขึ้นไป

4.3 เกณฑ์พิจารณาสรุปผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์รายปี/รายภาค
ของผู้เรียนรายบุคคล

ตารางที่ 23 เกณฑ์พิจารณาสรุปผลการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์รายปี/รายภาค
ของผู้เรียนรายบุคคล

ระดับ	เกณฑ์การพิจารณา
ดีเยี่ยม (3)	ได้ผลการประเมินระดับดีเยี่ยมจำนวน 5-8 คุณลักษณะ และไม่มีคุณลักษณะใด ได้ผลการประเมินต่ำกว่าระดับดี
ดี (2)	1. ได้ผลการประเมินระดับดีเยี่ยมจำนวน 1-4 คุณลักษณะ และไม่มีคุณลักษณะใด ได้ผลการประเมินต่ำกว่าระดับดี หรือ 2. ได้ผลการประเมินระดับดีทั้ง 8 คุณลักษณะ หรือ 3. ได้ผลการประเมินตั้งแต่ระดับดีขึ้นไป จำนวน 5-7 คุณลักษณะ และมีบาง คุณลักษณะได้ผลการประเมินระดับผ่าน
ผ่าน (1)	1. ได้ผลการประเมินระดับผ่านทั้ง 8 คุณลักษณะ หรือ 2. ได้ผลการประเมินตั้งแต่ระดับดีขึ้นไป จำนวน 1-4 คุณลักษณะ และคุณลักษณะ ที่เหลือได้ผลการประเมินระดับผ่าน
ไม่ผ่าน (0)	ได้ผลการประเมินระดับไม่ผ่าน ตั้งแต่ 1 คุณลักษณะขึ้นไป

4.4 เกณฑ์พิจารณาสรุปผลการประเมินรวมทุกคุณลักษณะอันพึงประสงค์แต่ละ
ระดับการศึกษา

ตารางที่ 24 เกณฑ์พิจารณาสรุปผลการประเมินรวมทุกคุณลักษณะอันพึงประสงค์แต่ละระดับการศึกษา

ระดับ	เกณฑ์การพิจารณา
ดีเยี่ยม (3)	ได้ผลการประเมินระดับดีเยี่ยมจำนวน 5-8 คุณลักษณะ และไม่มีคุณลักษณะใดได้ผลการประเมินต่ำกว่าระดับดี
ดี (2)	1. ได้ผลการประเมินระดับดีเยี่ยมจำนวน 1-4 คุณลักษณะ และไม่มีคุณลักษณะใดได้ผลการประเมินต่ำกว่าระดับดี หรือ 2. ได้ผลการประเมินระดับดีทั้ง 8 คุณลักษณะ หรือ 3. ได้ผลการประเมินตั้งแต่ระดับดีขึ้นไป จำนวน 5-7 คุณลักษณะ และมีบางคุณลักษณะได้ผลการประเมินระดับผ่าน
ผ่าน (1)	1. ได้ผลการประเมินระดับผ่านทั้ง 8 คุณลักษณะ หรือ 2. ได้ผลการประเมินตั้งแต่ระดับดีขึ้นไป จำนวน 1-4 คุณลักษณะ และคุณลักษณะที่เหลือได้ผลการประเมินระดับผ่าน
ไม่ผ่าน (0)	ได้ผลการประเมินระดับไม่ผ่าน ตั้งแต่ 1 คุณลักษณะขึ้นไป

สรุปได้ว่า การประเมินผลด้านคุณลักษณะที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนนั้น จะต้องมีการประเมินด้วยความละเอียดรอบคอบ ซึ่งแบ่งการสรุปผลการประเมินออกเป็น 4 ลักษณะ คือ 1) การสรุปผลคุณลักษณะเป็นรายชื่อคุณลักษณะ 2) การสรุปผลคุณลักษณะจากคณะกรรมการ 3) การสรุปผลคุณลักษณะรายปี/รายภาคของผู้เรียนรายบุคคล และ 4) การสรุปผลรวมทุกคุณลักษณะแต่ละระดับการศึกษา และในแต่ละลักษณะจะมีเกณฑ์การสรุปผลการประเมินเป็น 4 ระดับได้แก่ ระดับดีเยี่ยม ระดับดี ระดับผ่าน และระดับไม่ผ่าน

จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สรุปได้ว่า ในการประเมินคุณลักษณะจะต้องมีการออกแบบ เลือกใช้รูปแบบ และสร้างเครื่องมือให้มีความเหมาะสมกับพฤติกรรมกรรมการประเมิน มีการกำหนดรายการพฤติกรรมเพื่อใช้ในการประเมินคุณลักษณะที่มีความชัดเจน ครอบคลุมตัวชี้วัดในคุณลักษณะข้อนั้น ๆ ซึ่งพฤติกรรมนั้นสามารถสังเกตและประเมินได้อย่างเป็นธรรมชาติ มีการกำหนดเกณฑ์การประเมินเป็นแนวทางในการให้คะแนนเพื่อใช้ประเมินค่าผลการประพฤติปฏิบัติของผู้เรียน 2 ลักษณะ คือ 1) เกณฑ์การประเมินในภาพรวม และ 2) เกณฑ์การประเมินแบบแยกประเด็น ส่วนการสรุปผลการประเมินนั้นได้แบ่งออกเป็น 4 ลักษณะ คือ

1) การสรุปผลเป็นรายชื่อคุณลักษณะ 2) การสรุปผลจากคณะกรรมการ 3) การสรุปผลเป็นรายปี/รายภาคของผู้เรียนรายบุคคล และ 4) การสรุปผลรวมทุกคุณลักษณะในแต่ละระดับการศึกษา ในแต่ละลักษณะจะมีเกณฑ์การสรุปผลการประเมินเป็น 4 ระดับ ได้แก่ ระดับดีเยี่ยม ระดับดี ระดับผ่าน และระดับไม่ผ่าน

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

1. ความสำคัญของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองตามศักยภาพอย่างรอบด้าน เพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายสติปัญญา อารมณ์ และสังคม มีศักยภาพในการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพ เสริมสร้างให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองโลก คือ รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย และมีจิตสาธารณะ ในการพัฒนาเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะดังกล่าว นอกจากจะสอดแทรกในแต่ละสาระการเรียนรู้แล้ว ยังได้กำหนดไว้ในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งมีหลักการในการพัฒนาที่สำคัญคือเป็นการพัฒนาแบบองค์รวมของการเป็นมนุษย์ให้ครบทุกด้าน เน้นทักษะชีวิตประสบการณ์ความชำนาญเฉพาะเรื่องตามความถนัดและความสนใจ ตลอดจนปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม (กระทรวงศึกษาธิการ. สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษาและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2553 : 1-3 ; กฤษณะ คำสุวรรณ. 2550 : 31 ; นิตยา วงษ์กันยา. 2552 : 11)

สรุปได้ว่า กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นการพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวม โดยปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม เพื่อให้ผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข

2. ความหมายของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพ เป็นการพัฒนาองค์รวมของการเป็นมนุษย์ให้ครบทุกด้าน ซึ่งมีผู้ให้ความหมายของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ ดังนี้

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เป็นกิจกรรมที่จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียนอย่างเป็นระบบ มีกระบวนการจัดด้วยรูปแบบและวิธีที่หลากหลาย โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจ และความถนัดของผู้เรียน เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคล ให้เป็นคนที่มีคุณภาพ โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์

ที่สมบูรณ์ในทุกด้าน คือ ด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา เป็นกิจกรรมที่ปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์ ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักและเข้าใจตนเอง สร้างจิตสำนึกในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปรับตัวและปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ประเทศชาติ และดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข (เขาวภา อุตสาหกรรม. 2547 : 11-12 ; คำตัน วิชัยคำจร. 2548 : 6 ; กฤษณะ คำสุวรรณ. 2550 : 30 ; นิตยา วงษ์กันยา. 2552 : 6)

สรุปได้ว่า กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หมายถึง กิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองได้เต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคล ปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เพื่อให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์อย่างรอบด้าน สามารถปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมประเทศชาติและดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข

3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

การศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มีนักการศึกษาได้เสนอแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ดังนี้

1. ทฤษฎีการเรียนรู้ของธอร์นไดค์ (Thorndike) มีหลักการ 3 ประการ ดังนี้

1.1 กฎแห่งความพึงพอใจหรือกฎแห่งผล ธอร์นไดค์ได้สรุปการทดลองไว้ว่า เมื่อร่างกายพร้อมที่จะทำย่อมก่อให้เกิดความพึงพอใจ และหลีกเลี่ยงสิ่งที่ทำให้เขาไม่พอใจ

1.2 กฎแห่งความพร้อม การเรียนรู้จะมีประสิทธิภาพมากที่สุดเมื่อผู้เรียนอยู่ในสภาพพร้อมที่จะเรียนหรือพร้อมที่จะทำกิจกรรม ในที่นี้รวมถึงความพร้อมทางด้านร่างกาย สติปัญญา สังคม และอารมณ์

1.3 กฎแห่งการฝึกหัด ประกอบด้วยกฎที่สำคัญ คือ

1.3.1 กฎแห่งการใช้ พฤติกรรมใดที่ได้มีการกระทำอยู่เสมอมา หรือมีการฝึกฝนเป็นประจำไม่ทิ้งช่วงไว้นาน ย่อมก่อให้เกิดทักษะและพฤติกรรมนั้นได้ดี

1.3.2 กฎแห่งการไม่ใช้ พฤติกรรมใดก็ตามที่ทิ้งช่วงไว้นาน ย่อมจะเกิดการลืมหรือการกระทำพฤติกรรมนั้นไม่ได้ดี (มาลินี จุฑาปะมา. 2554 : 79-80)

2. ทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบการกระทำของสกินเนอร์ (Operant Conditioning Theory) เป็นทฤษฎีที่เน้นการกระทำของผู้เรียนมากกว่าสิ่งเร้าที่ผู้สอนกำหนด กล่าวคือ เมื่อต้องการให้เกิดการเรียนรู้จากสิ่งเร้าใดสิ่งเร้าหนึ่ง จะให้ผู้เรียนเลือกแสดงพฤติกรรมเองโดยไม่บังคับหรือบอกแนวทางการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียนแสดงพฤติกรรมการเรียนรู้แล้วจึงเสริมแรงพฤติกรรมนั้น ๆ ทันที เพื่อให้ผู้เรียนรู้ว่าพฤติกรรมที่แสดงออกนั้นเป็นพฤติกรรมเรียนรู้ หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งว่า ทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบการกระทำนั้น พฤติกรรมหรือการตอบสนองจะขึ้นอยู่กับเสริมแรงนั่นเอง ซึ่งการเสริมแรง (Reinforcement) หมายถึง

สิ่งเร้าที่ทำให้พฤติกรรมการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นแล้ว มีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นอีกและมีความคงทนถาวร แนวคิดจากทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบการกระทำของสกินเนอร์ สรุปได้ว่า

2.1 อัตราการตอบสนองและการเสริมแรง สกินเนอร์เชื่อว่า การเรียนรู้จะเป็นตัวการสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการตอบสนอง และเปลี่ยนแปลงอัตราตอบสนองจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีการเสริมแรง และเราเรียกสิ่งเร้าที่มีผลต่ออัตราการตอบสนองว่าตัวเสริมแรง (Reinforce)

2.2 ตัวเสริมแรง (Reinforce) เป็นสิ่งสำคัญในการเรียนรู้ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

2.2.1 ตัวเสริมทางบวก (Positive Reinforce) หมายถึง สิ่งเร้าที่ทำให้ได้รับแล้วจะเกิดความพึงพอใจ และมีผลให้เกิดอัตราการตอบสนองมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นหรือเข้มข้นขึ้น เช่น อาหาร รางวัล สิ่งของ หรือคำชมเชย

2.2.2 ตัวเสริมทางลบ (Negative Reinforce) หมายถึง สิ่งเร้าที่ทำให้ได้รับแล้วจะเกิดความไม่พอใจ ซึ่งเมื่อหยุดให้แล้วจะมีผลให้อัตราการตอบสนองมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นหรือเข้มข้นขึ้น

2.3 ตารางการเสริมแรง (Schedules of Reinforcement) สภาพการณ์ที่ใช้ได้ผลในการควบคุมอัตราการตอบสนองก็คือ การกำหนดระยะเวลาของการเสริมแรง โดยปกติแล้วการให้ตัวเสริมแรงทุกครั้งที่แสดงการตอบสนองที่ถูกต้อง เรียกว่า การเสริมแรงแบบ 100 เปอร์เซ็นต์ (สิริอร วิชชาวุธ. 2554 : 36-40 ; มาลินี จุโทปะมา. 2554 ; 75-77)

สรุปได้ว่า จากแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนนั้น จะเน้นให้ผู้เรียนได้แสดงพฤติกรรมการเรียนรู้หรือฝึกปฏิบัติด้วยความพึงพอใจและเต็มใจ การฝึกปฏิบัติอยู่เสมอจะทำให้เกิดทักษะ และใช้วิธีการเสริมแรงทางบวกให้กับผู้เรียนเมื่อมีพฤติกรรมการเรียนรู้หรือการตอบสนองที่ถูกต้อง เพื่อให้พฤติกรรมนั้นมีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นอีกและมีความคงทนถาวร

4. หลักการและเป้าหมายของการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

3.1 หลักการของการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมีหลักการที่สำคัญ ดังนี้

3.1.1 มีการกำหนดเป้าหมายของการจัดกิจกรรมที่ชัดเจน เป็นรูปธรรมและครอบคลุมผู้เรียนทุกคน

3.1.2 เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองอย่างรอบด้านเต็มตามศักยภาพตามความสนใจ ความถนัด ความต้องการ เหมาะสมกับวัยและวุฒิภาวะ

3.1.3 เป็นกิจกรรมที่ปลูกฝังและส่งเสริมจิตสำนึกในการบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมในลักษณะต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

3.1.4 เป็นกิจกรรมที่ยึดหลักการมีส่วนร่วม โดยเปิดโอกาสให้ครู พ่อแม่ ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน องค์กร และหน่วยงานอื่น มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม

3.2 เป้าหมายของการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มีเป้าหมายของการจัดกิจกรรม คือ เป็นการจัดกิจกรรมที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะที่สำคัญ 5 ประการ ได้แก่ ความสามารถในการสื่อสาร ความสามารถในการคิด ความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต และความสามารถในการใช้เทคโนโลยี และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้แก่ รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย และมีจิตสาธารณะ (กระทรวงศึกษาธิการ. สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษาและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2553 : 7)

สรุปได้ว่า กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มีหลักการที่เน้นการจัดกิจกรรมที่ชัดเจน เป็นรูปธรรม จากการมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยมีเป้าหมายให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองอย่างรอบด้านเต็มตามศักยภาพอย่างครอบคลุมและเหมาะสม เพื่อให้เกิดสมรรถนะและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

4. ประเภทของกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ประกอบด้วยกิจกรรม 3 ลักษณะ ซึ่งสถานศึกษาต้องจัดให้ครบทุกกิจกรรม ดังนี้

1. กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักตนเอง รู้รักษ์สิ่งแวดล้อม สามารถคิดตัดสินใจ คิดแก้ปัญหา กำหนดเป้าหมาย วางแผนชีวิตทั้งด้านการเรียนและอาชีพ สามารถปรับตนได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ยังช่วยให้ครูรู้จักและเข้าใจผู้เรียน ทั้งยังเป็นกิจกรรมที่ช่วยเหลือ และให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครองในการมีส่วนร่วมพัฒนาผู้เรียน

2. กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาความมีระเบียบวินัย ความเป็นผู้นำ ผู้ตามที่ดี ความรับผิดชอบ การทำงานร่วมกัน การรู้จักแก้ปัญหา การตัดสินใจที่เหมาะสม ความมีเหตุผล การช่วยเหลือแบ่งปันเอื้ออาทรและสมานฉันท์ โดยจัดให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน ให้ได้ปฏิบัติด้วยตนเองในทุกขั้นตอน ได้แก่ การศึกษาวิเคราะห์ วางแผน ปฏิบัติตามแผน ประเมิน และปรับปรุงการทำงาน

เน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มตามความเหมาะสม และสอดคล้องกับวุฒิภาวะของผู้เรียนและบริบทของสถานศึกษาและท้องถิ่น กิจกรรมนักเรียนประกอบด้วย

2.1 กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ผู้บำเพ็ญประโยชน์ และนักศึกษาวิชาทหาร

2.2 กิจกรรมชุมนุม ชมรม

3. กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ชุมชน และท้องถิ่น ตามความสนใจในลักษณะของอาสาสมัคร เพื่อแสดงถึงความรับผิดชอบ ความดีงาม ความเสียสละต่อสังคม และการมีจิตสาธารณะ เช่น กิจกรรมอาสาพัฒนาต่าง ๆ กิจกรรมสร้างสรรค์สังคม (กระทรวงศึกษาธิการ. สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษาและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2553 : 2-4)

สรุปได้ว่า กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนซึ่งสถานศึกษาต้องจัดให้ครบทุกกิจกรรมประกอบด้วยกิจกรรม 3 ลักษณะ คือ กิจกรรมแนะแนว กิจกรรมนักเรียน และกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์

5. แนวการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

ในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนนั้น สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนเข้าร่วมกิจกรรม โดยมีแนวการจัดกิจกรรม ดังนี้

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2553 : 7-8) ได้กำหนดแนวการจัดกิจกรรม พัฒนาผู้เรียนไว้ดังนี้

1. ให้ผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมตามความสนใจ
2. ให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมผ่านประสบการณ์ที่หลากหลาย ฝึกการทำงานที่สอดคล้องกับชีวิตจริง ตลอดจนสะท้อนความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ของผู้เรียน
3. จัดกิจกรรมอย่างสมดุลทั้ง 3 ลักษณะ คือ กิจกรรมแนะแนว กิจกรรมนักเรียน และกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ โดยจัดกิจกรรมรายบุคคล กิจกรรมกลุ่ม ทั้งในและนอกสถานศึกษาอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง
4. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนเป็นผู้ดำเนินการ โดยการศึกษาและใช้ข้อมูลประกอบการวางแผนอย่างเป็นระบบ เน้นการคิดวิเคราะห์และใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการดำเนินกิจกรรม
5. ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้แบบร่วมมือมากกว่าเน้นการแข่งขันบนพื้นฐานการปฏิบัติจามวิถีประชาธิปไตย
6. จัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเผยแพร่กิจกรรม

สุขพัชรา ชิมเจริญ (2545 : 23) ได้เสนอแนวการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ดังนี้

1. การจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเกื้อกูลส่งเสริมการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ เช่น บูรณาการโครงการองค์ความรู้จากกลุ่มสาระการเรียนรู้ เป็นต้น
2. จัดกิจกรรมตามความสนใจ ความถนัดตามธรรมชาติ และความต้องการของผู้เรียนและชุมชน เช่น ชมรมทางวิชาการต่าง ๆ เป็นต้น
3. จัดกิจกรรมเพื่อปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกในการทำประโยชน์ต่อสังคม เช่น กิจกรรมปลูกเสื่อ เนตรนารี เป็นต้น
4. จัดกิจกรรมประเภทบริการด้านต่าง ๆ ฝึกการทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม

สรุปได้ว่า สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างสมดุลทั้ง 3 ลักษณะ คือ กิจกรรมแนะแนว กิจกรรมนักเรียน และกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ โดยให้ปฏิบัติกิจกรรมตามความสนใจ ความต้องการของผู้เรียนและชุมชน

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 งานวิจัยในประเทศ

มณี ครุไชยศรี (2550 : 51) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัยแผนกประถม สามารถดำเนินการได้ครบกระบวนการตามขั้นตอน เนื้อหากิจกรรมสอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน ด้านผู้บริหาร พบว่าให้การส่งเสริมการจัดกิจกรรมโดยมุ่งเน้นความหลากหลาย สนับสนุนบุคลากรและผู้เรียนให้พัฒนาตนเองในลักษณะแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมด้วย ด้านผู้เรียน พบว่าส่วนใหญ่สามารถเลือกเรียนได้ตามความถนัดของตนเอง และผลจากการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนนี้มีส่วนส่งเสริมด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน และระบบประกันคุณภาพทั้งภายในและภายนอกในมาตรฐานด้านผู้เรียนอีกด้วย

คติ ปรีชา (2550 : 91-99) ได้ศึกษาเรื่องความคิดเห็นของครูที่มีต่อการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในสถานศึกษาเอกชนขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี เขต 2 ผลการศึกษาพบว่า 1) ความคิดเห็นของครูสถานศึกษาเอกชนขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี เขต 2 ที่มีต่อการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนโดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน 2) การเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูที่มีต่อการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนโดยรวม จำแนกตามประสบการณ์ทำงาน พบว่าแตกต่างกัน โดยครูที่มีประสบการณ์มากกว่า 10 ปี มีความคิดเห็นสูงกว่า

ครูที่มีประสบการณ์ต่ำกว่า 5 ปี และครูที่มีประสบการณ์ 5-10 ปี 3) การเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูที่มีต่อการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน จำแนกตามความรู้ความเข้าใจในการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน พบว่าแตกต่างกัน โดยครูที่มีความรู้ความเข้าใจมาก มีความคิดเห็นสูงกว่าครูที่มีความรู้ความเข้าใจน้อย

เสรี ใจเอื้อ (2551 : 110-111) ได้ศึกษาสภาพการดำเนินงานการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธร ผลการศึกษาพบว่า ข้าราชการครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษายโสธร มีการดำเนินงานการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ข้าราชการครูที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสภาพการดำเนินงานการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในสถานศึกษา โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ข้าราชการครูที่ปฏิบัติหน้าที่ในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสภาพการดำเนินงานการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในสถานศึกษา โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ข้าราชการครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกันมีความคิดเห็นต่อสภาพการดำเนินงานการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในสถานศึกษา โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

พินิจ อุไรรักษ์ (2553 : 151-152) ได้ศึกษาเกี่ยวกับผลการใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยใช้กระบวนการวิจัยที่มีต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณการใฝ่รู้และเจตคติต่อกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ผลการศึกษาพบว่า หลังการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยใช้กระบวนการวิจัยการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรม มีค่าสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยใช้กระบวนการวิจัยการใฝ่รู้ของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรม มีค่าสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยใช้กระบวนการวิจัยเจตคติต่อกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรม มีค่าสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนโดยใช้กระบวนการวิจัยมีการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่านักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนโดยใช้กระบวนการวิจัยมีการใฝ่รู้สูงกว่านักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนโดยใช้กระบวนการวิจัย ไม่พบว่ามีเจตคติต่อกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนแตกต่างจากนักเรียนที่ร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วัลย์วัลย์ พุ่มพิงพุท (2554 : 94-95) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาคู่มือการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยรังสิต ผลของการศึกษาพบว่า ได้คู่มือการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสาธิต

แห่งมหาวิทยาลัยรังสิต ซึ่งมีเนื้อหา 4 ตอน คือ ตอนที่ 1 ความรู้พื้นฐานสำหรับครูผู้สอน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตอนที่ 2 ระบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตอนที่ 3 การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตอนที่ 4 แบบประเมินผลกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ผลการประเมินความเหมาะสมของคู่มือในการนำคู่มือไปใช้ของผู้เชี่ยวชาญ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้ปฏิบัติการสอน มีความเห็นว่า โดยรวมคู่มือนี้มีความเหมาะสมในการนำไปใช้ในระดับมากที่สุด

6.2 งานวิจัยต่างประเทศประเทศ

Carraway (2001 : 62-65A) ได้ศึกษาเรื่องความสำคัญด้านกิจกรรมกลุ่มของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นใน Georgia พบว่า การมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มของนักเรียนในโรงฝึกงาน ทำให้นักเรียนได้เข้าใจบทเรียนมากกว่าการถ่ายทอดความรู้เพียงอย่างเดียว และชี้ให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มเป็นผลให้นักเรียนกล้าแสดงพฤติกรรม และเป็นสาเหตุแห่งความประพฤตินักเรียน

Bloomstran (2002 : 34) ได้ศึกษาเกี่ยวกับศักยภาพของผู้ปกครองในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน พบว่า ในการออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนนอกจากโรงเรียนจะดำเนินการแล้ว จะต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างครูผู้สอน นักเรียน และผู้ปกครอง โดยบุคคลทั้ง 3 จะต้องให้ความร่วมมือซึ่งกันและกันในการทำงาน ซึ่งผู้ปกครองของนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาในอเมริกาส่วนใหญ่มีความพึงพอใจ และยินดีที่จะให้ความร่วมมือเป็นอาสาสมัครในห้องสมุด ในห้องเรียน ซึ่งก่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและผู้ปกครอง โดยเมื่อถึงวันหยุดก็จะมีงานประสานงานที่ดีระหว่างโรงเรียนและชุมชนให้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยโรงเรียนมีความเชื่อว่าผู้ปกครองจะสามารถนำเสนอมุมมองที่แปลกใหม่ในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนได้

Holloway (2002 : 80-81) ได้ศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมนอกหลักสูตรและการสร้างแรงจูงใจของนักเรียนระดับประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า เหตุผลที่ทำให้กิจกรรมนอกหลักสูตรดึงดูดความสนใจของนักเรียนนั้นมาจากการมีส่วนร่วมของนักเรียน หลังจากการเรียนการสอน พบว่า กิจกรรมนอกหลักสูตรสามารถสร้างรายได้ให้แก่นักเรียนและได้รับประสบการณ์ตรงจากการเรียนรู้ การทำกิจกรรมนอกหลักสูตรทำให้นักเรียนเป็นบุคคลที่เป็นที่รู้จัก และก่อให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อโรงเรียน การเข้าร่วมกิจกรรมนอกหลักสูตรทำให้นักเรียนมีความรับผิดชอบ เสริมสร้างทักษะการมีส่วนร่วมในสังคม และนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมชอบที่จะอยู่ในโรงเรียนมากกว่านักเรียนที่ไม่เข้าร่วมกิจกรรม นอกจากนี้ยังพบว่านักเรียนที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมนอกหลักสูตรเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์มีเจตคติที่ดีต่อวิชาวิทยาศาสตร์อีกด้วย

Morrissey (2005 : 67-85) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมที่จัดภายนอกโรงเรียนและการพัฒนาที่ดีของเยาวชน จะส่งผลให้เกิดความร่วมมือกันระหว่างชุมชนและครอบครัว โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ ต้องการที่จะเสนอกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ และคาดหวังว่ากิจกรรมจะป้องกันเยาวชนจากปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน ผลการวิจัยพบว่า กิจกรรมที่จัดภายนอกโรงเรียนมีผลต่อการเสนอแนวทางในการแก้ปัญหา และใช้กิจกรรมมาเป็นเครื่องมือพัฒนาคุณภาพชีวิตของเยาวชน ซึ่งกิจกรรมที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ กิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมนอกหลักสูตร กิจกรรมอาสาสมัคร โดยมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่ดีของเยาวชน ประกอบด้วยครูผู้สอน การจัดการของโรงเรียน ครอบครัว และผู้กำหนดนโยบาย ซึ่งครอบครัวและชุมชนนั้นเป็นสถานที่แรกในการพัฒนาเยาวชน

สรุปได้ว่า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนนั้น ได้มีการศึกษาเกี่ยวกับผลการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน การพัฒนาคู่มือการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรขั้นพื้นฐาน การศึกษาสภาพการดำเนินงานการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในสถานศึกษา และความคิดเห็นของครูที่มีต่อการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งผลจากการศึกษาพบว่า โรงเรียนสามารถจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ตามขั้นตอน มีรูปแบบการจัดกิจกรรมที่มีความหลากหลาย มีเนื้อหา กิจกรรมที่สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน และเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมด้วย ซึ่งหลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของนักเรียนนั้น สามารถป้องกันเยาวชนจากปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน และมีส่วนส่งเสริมด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนอีกด้วย นอกจากนี้ครูมีความคิดเห็นต่อการบริหารกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ในต่างประเทศก็มีการศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเช่นกัน โดยมีการศึกษาเกี่ยวกับการทำกิจกรรมกลุ่ม การจัดกิจกรรมนอกหลักสูตร ความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมที่จัดภายนอกโรงเรียนและการพัฒนาที่ดีของเยาวชน ซึ่งพบว่าการมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มเป็นผลให้นักเรียนกล้าแสดงพฤติกรรม ทำให้นักเรียนมีความรับผิดชอบและเสริมสร้างทักษะการมีส่วนร่วมในสังคม นอกจากนี้ยังมีการศึกษาเกี่ยวกับศักยภาพของผู้ปกครองในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งพบว่าการพัฒนาผู้เรียนนั้นนอกจากโรงเรียนจะดำเนินการแล้ว จะต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้ปกครอง ซึ่งผู้ปกครองของนักเรียนส่วนใหญ่ก็มีความพึงพอใจและยินดีที่จะให้ความร่วมมืออย่างยิ่ง

จากการศึกษารวบรวมที่เกี่ยวกับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สรุปได้ว่า กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเป็นการพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวม จากการมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เน้นการจัดกิจกรรมที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม ให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองอย่างรอบด้านเต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคล ปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เพื่อให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์อย่างรอบด้าน สามารถปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ประเทศชาติและดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนซึ่งสถานศึกษาต้องจัดให้กับผู้เรียนทุกคนอย่างสมดุลให้ครบทุกกิจกรรม เพื่อให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ประกอบด้วยกิจกรรม 3 ลักษณะ คือ กิจกรรมแนะแนว กิจกรรมนักเรียน และกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ โดยให้ปฏิบัติกิจกรรมตามความสนใจ ความต้องการของผู้เรียนและชุมชน จากแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนนั้น การให้ผู้เรียนได้แสดงพฤติกรรมการเรียนรู้หรือฝึกปฏิบัติด้วยความพึงพอใจและเต็มใจ การฝึกปฏิบัติอยู่เสมอจะทำให้เกิดทักษะ และใช้วิธีการเสริมแรงทางบวกจะทำให้พฤติกรรมนั้นมีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นอีกและมีความคงทนถาวร จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนนั้น พบว่าโรงเรียนสามารถจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ตามขั้นตอน มีรูปแบบการจัดกิจกรรมที่มีความหลากหลาย มีเนื้อหากิจกรรมที่สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน และเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมด้วย ซึ่งผู้ปกครองของนักเรียนส่วนใหญ่มีความพึงพอใจและยินดีให้ความร่วมมือในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนกับทางโรงเรียน หลังจากร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนของนักเรียนนั้น สามารถป้องกันเยาวชนจากปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน และมีส่วนส่งเสริมด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนอีกด้วย พบว่าการมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มเป็นผลให้นักเรียนกล้าแสดงพฤติกรรม มีความรับผิดชอบ สามารถเสริมสร้างทักษะการมีส่วนร่วมในสังคมได้เป็นที่น่าพึงพอใจ